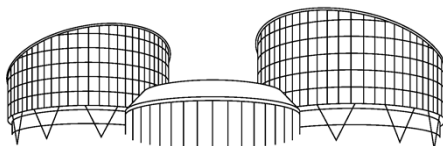

This document has been translated and revised with the financial assistance of the Council of Europe. The [European Institute of Romania](#) is solely responsible for this translation. Acest document a fost tradus și revizuit cu asistența financiară a Consiliului Europei. [Institutul European din România](#) este singurul responsabil pentru această traducere.

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI
SECȚIA ÎNȚĂI

CAUZA SAFI ȘI ALȚII ÎMPOTRIVA GRECIEI

(Cererea nr. 5418/15)

HOTĂRÂRE

Art. 2 (procedural) • Lipsa unei anchete efective din partea autorităților naționale privind naufragiul unor refugiați care a dus la decesul unora dintre aceștia • Neexaminarea conținutului declarațiilor refugiaților care prezintă deficiențe foarte grave înainte de includerea acestora în dosarul cauzei • Lipsa unei participări adecvate a reclamanților la procedură • Alte piste de investigație care se impuneau în mod evident și care nu au fost urmate

Art. 2 (material) • Obligații pozitive • Viață • Omitări și întârzieri concrete din partea autorităților naționale în desfășurarea și organizarea operațiunii de salvare a refugiaților • Obligația de mijloace și nu de rezultat a gărzii de coastă de a salva orice persoană aflată în pericol pe mare • Decizii dificile și rapide pe care trebuie să le ia comandantul, în general la propria discreție, și echipajul unei nave a statului implicat în salvarea persoanelor pe mare și care trebuie să fie ghidate de efortul primordial de a garanta dreptul la viață al persoanelor aflate în pericol

Art. 3 (material) • Tratamente degradante • Percheziții corporale ale refugiaților naufragați, la sosirea pe acestora pe o insulă elenă, obligați de forțele de ordine să se dezbrace în același timp și în același loc, în fața a cel puțin treisprezece persoane

STRASBOURG

7 iulie 2022

DEFINITIVĂ

07/10/2022

Hotărârea a rămas definitivă în temeiul art. 44 § 2 din Convenție. Aceasta poate suferi modificări de formă.

În cauza Safi și alții împotriva Greciei,

Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Secția întâi), reunită într-o cameră compusă din:

Marko Bošnjak, *președinte*,

Péter Paczolay,

Krzysztof Wojtyczek,

Alena Poláčková,

Erik Wennerström,

Raffaele Sabato,

Ioannis Ktistakis, *judcători*,

și Renata Degener, *grefier de secție*,

După ce a deliberat în camera de consiliu, la 5 noiembrie 2019 și 14 iunie 2022,

Pronunță prezenta hotărâre, adoptată la aceeași dată:

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află o cerere (nr. 5418/15) îndreptată împotriva Republicii Elene, prin care treisprezece resortisanți afgani, doi resortisanți sirieni și un resortisant palestinian, ale căror nume sunt menționate în anexă („reclamanții”), au sesizat Curtea, la 21 ianuarie 2015, în temeiul art. 34 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale („Convenția”).

2. Reclamanții au fost reprezentați de M. Papamina, K. Tsitselikis, I.-M. Tzeferakou, K. Papapantoleon, I. Kourtovik, V. Papadopoulos, E. Spathana, V. Tsipoura și P. Christopoulos, avocați în barourile din Atena și Salonic. Printr-o scrisoare din 3 aprilie 2016, domnul V. Papadopoulos a informat Curtea că nu îi mai reprezintă pe reclamanți. Guvernul elen („Guvernul”) a fost reprezentat de delegatele agentului său guvernamental, doamna S. Charitaki, consilier pe lângă Consiliul Juridic al Statului, și doamna A. Magrippi, auditor pe lângă Consiliul Juridic al Statului.

3. Reclamanții invocau în special o încălcare a art. 2, 3 și 13 din Convenție.

4. La 22 februarie 2016, cererea a fost comunicată Guvernului.

INTRODUCERE

5. Cererea privește un naufragiu care s-a produs în dimineața zilei de 20 ianuarie 2014 în Marea Egee, în largul insulei Farmakonisi, care a dus la decesul a unsprezece persoane.

ÎN FAPT

I. CIRCUMSTANȚELE CAUZEI

6. Ținând seama de situația individuală a reclamantilor, din motive practice și având în vedere numărul acestora, Curtea îi va desemna prin numerele care corespund enumerării acestora în anexa la prezenta hotărâre.

7. Faptele cauzei, astfel cum au fost prezentate de părți, pot fi rezumate după cum urmează.

A. Geneza cauzei

8. La 20 ianuarie 2014, o navă de pescuit care transporta douăzeci și șapte de resortisanți străini a naufragiat în Marea Egee, în largul insulei Farmakonisi. Acest naufragiu a dus la decesul rudelor reclamantilor, și anume soția și cei patru copii ai reclamantului menționat în anexă cu numărul 1 (Nazparwar Esakhil, Noman Safi, Mohammad Safi, Hanifa Safi, Malalai Safi), soția și cei trei copii ai reclamantului menționat în anexă cu numărul 2 (care sunt, de asemenea, mama, sora și cei doi frați ai reclamantilor menționați în anexă cu numerele 4 și 5) (Maleka Azimi, Narges Ahmadi, Mohebal Irahman Ahmadi și Muslim Ahmadi), precum și soția și copilul reclamantului menționat în anexă cu numărul 7 (Elaha Azizi și Behzad Azizi).

B. Cu privire la evenimentele survenite la 20 ianuarie 2014

1. *Versiunea reclamantilor*

9. Reclamantii descriu în special evenimentele survenite la 20 ianuarie 2014 după cum urmează. Naufragiul a fost cauzat de remorcarea la viteză foarte mare a ambarcațiunii lor de către o navă a gărzii de coastă care încerca să îi returneze către coasta turcă. Garda de coastă ar fi săvârșit omisiuni semnificative în timpul operațiunii de salvare, ceea ce ar fi contribuit la decesul rudelor primilor trei reclamanti.

10. În seara zilei de 19 ianuarie 2014, reclamantii și rudele lor, care se aflau pe coasta turcă, s-au urcat la bordul navei de pescuit turce „Conzuru” cu scopul de a ajunge pe coasta elenă. După o oră și treizeci de minute de călătorie, în dimineața zilei de 20 ianuarie 2014, nava de pescuit a pătruns în apele teritoriale grecești și se afla așadar foarte aproape de coastă. Femeile și copiii, inclusiv reclamanta menționată în anexă cu numărul 10, precum și fiul său, minor la data faptelor (reclamantul menționat în anexă cu numărul 15), precum și reclamantul menționat în anexă cu numărul 2 se aflau în cabina navei. Ceilalți reclamanti se aflau pe punte.

11. Motorul navei a încetat să funcționeze și ambarcațiunea a intrat în derivă. Potrivit serviciului meteorologic și institutului de oceanografie, vântul, dinspre sud-est, avea o forță de patru până la cinci pe scara Beaufort.

Înălțimea valurilor, de asemenea din direcția sud-est, era în medie de 0,7 m și atingea un maxim de 1,2 m.

12. În contextul operațiunii europene mixte Poseidon 2014 a Agenției Europene pentru Poliția de Frontieră și Garda de Coastă (Frontex), nava de patrulare a gărzii de coastă (*λιμενικό καταδιωκτικό σκάφος*) PLS 136 („PLS 136”), care se presupune că avea un echipaj de patru persoane, a apărut și s-a apropiat de nava de pescuit. Garda de coastă a cerut pasagerilor navei să se întoarcă în Turcia și a tras focuri de armă în aer. PLS 136 a efectuat mișcări de identificare (*αναγνωριστικές κινήσεις*) în jurul navei de pescuit înainte de a o aborda (*το πλεύρισε*). Doi membri ai gărzii de coastă au urcat la bordul ambarcațiunii și, cu armele pregătite, le-au ordonat pasagerilor navei să se așeze pe punte. În acel moment și pe tot parcursul operațiunii, aceștia din urmă au cerut ajutorul strigând către membrii gărzii de coastă că, pe navă, erau femei și copii, și le-au arătat doi dintre copii (reclamantul care este menționat în anexă cu numărul 15 și unul dintre copiii reclamantului menționat în anexă cu numărul 1, care și-a pierdut în cele din urmă viața) care s-ar fi aflat în cabina navei, pentru a face ca echipajul navei gărzii de coastă să înțeleagă că la bordul ambarcațiunii se aflau într-adevăr femei și copii. Unul dintre membrii gărzii de coastă a atașat un cablu lung de zece metri de un punct de ancorare aflat la prova navei de pescuit (*προραία δέστρα*). Remorcarea navei de pescuit de către PLS 136 în direcția coastei turce și îndepărtarea de țărmul insulei Farmakonisi a început în acel moment și s-a desfășurat în două faze. În cursul ambelor faze ale remorcării, viteza navei PLS 136 era una ridicată. Acest fapt a avut ca efect ridicarea provei navei de pescuit și pătrunderea apei pe laturile punții ambarcațiunii și la nivelul pupei (*care se găesc pe latura navei*). Înainte de a începe remorcarea, pe puntea navei de pescuit nu era apă.

13. În timpul primei faze a remorcării, care ar fi durat cel puțin cincisprezece minute, punctul de ancorare situat la prova navei de pescuit s-a desprins ca urmare: a) a lungimii mici a cablului de remorcare; b) a demarajului brusc și a schimbărilor bruște de viteze în timpul remorcării; c) a controlului nesatisfăcător al turației motorului și a forței jeturilor de apă provocate de PLS 136 pentru a menține o viteză de remorcare mai mică și d) a poziției neorizontale a cablului de remorcare, care ar fi provocat o tensiune complexă cablului (*σύνθετη καταπόνηση της δέστρας*). După desprinderea punctului de ancorare situat la prova navei de pescuit, PLS 136 s-a apropiat din nou de nava în cauză. Doi membri ai gărzii de coastă au urcat din nou la bordul PLS 136. Aceștia au rămas pe navă și au aruncat același cablu de zece metri către reclamantul menționat în anexă cu numărul 14, ordonându-i să îl prindă de nava de pescuit și, în special, de balustrada de la prova (*ίπρωραία ρέλια*). Reclamantul menționat în anexă cu numărul 14 a executat ordinul.

14. Reclamantii au cerut ajutor arătându-l din nou gărzii de coastă pe reclamantul menționat în anexă cu numărul 8, la momentul faptelor în vârstă de numai cincisprezece luni. A doua remorcare a început din nou la o viteză

ridicată și cu manevre periculoase. A durat mai puțin decât prima. Prova navei de pescuit s-a ridicat, puntea de la nivelul pupei s-a lăsat din cauza modului de remorcare, a lungimii scurte a cablului și a desprinderii punctului de ancorare. Apa a continuat să pătrundă pe nava de pescuit, iar reclamantul au încercat să o golească cu o găleată. Atunci, aceștia au strigat după ajutor pentru ca nava PLS 136 să se oprească și le-au arătat din nou membrilor gărzii de coastă pe reclamantul menționat în anexă cu numărul 8, rugându-i să îl ia la bordul navei lor. PLS 136 a oprit și s-a apropiat de nava de pescuit. Aceasta din urmă era prinsă de nava gărzii de coastă prin cablul de remorcare și era înclinată pe spate. Reclamantul au cerut ajutor în mai multe rânduri. Unii dintre ei au ieșit din cabină: reclamanta care este menționată în anexă cu numărul 10 împreună cu fiul său (reclamantul menționat cu numărul 15), reclamantul menționat în anexă cu numărul 2, soția acestuia din urmă, M.A., și copilul lor, A.I.M. Unul dintre membrii gărzii de coastă a tăiat apoi cablul de remorcare. Nava de pescuit s-a răsturnat imediat. Pasagerii care se aflau în afara cabinei au căzut în apă, riscând să se înece, în timp ce restul pasagerilor, respectiv femeile și copiii, au rămas blocați în cabină.

15. Pătrunderea apei în nava de pescuit a fost cauzată de modul în care a fost efectuată remorcarea, în special din cauza lungimii scurte a cablului, a faptului că prova s-a ridicat, a siajului navei gărzii de coastă și a desprinderii punctului de ancorare de la prova ambarcațiunii. Pătrunderea apei în navă a determinat o suprafață liberă (*ελεύθερη επιφάνεια*), atât pe punte, cât și în cocă și în cabină. În aceste condiții, având în vedere, de asemenea, condițiile de hulă și centrul de greutate ridicat al ambarcațiunii (din cauza prezenței tuturor pasagerilor pe punte și a tractării cablului de remorcare în sus), răsturnarea navei a fost inevitabilă.

16. Făcând trimitere la declarațiile lor date în fața procurorului de pe lângă tribunalul marinei naționale din Pireu („tribunalul maritim”) și în fața judecătorului de instrucție al judecătoriei din Kos, reclamantul afirmă următoarele. Echipajul navei PLS 136 nu a lansat veste sau alte echipamente de salvare și nu a luat nicio măsură pentru salvarea pasagerilor navei de pescuit. Dimpotrivă, în anumite situații, echipajul a împiedicat persoanele căzute în mare să urce la bordul PLS 136. În pofida dificultăților, reclamantul au reușit să urce la bordul navei gărzii de coastă, în timp ce ceilalți pasageri (membrii familiei reclamantilor menționați în anexă cu numerele 1, 2, 4, 5 și 7) s-au înecat. În special, soția și copilul reclamantului menționat în anexă cu numărul 2 (respectiv mama și fratele reclamantilor menționați în anexă cu numerele 4 și 5), s-au înecat sub privirile acestora. Reclamantul menționat în anexă cu numărul 14, care se afla la momentul respectiv pe nava gărzii de coastă, a plonjat în apă pentru a-i salva pe naufragiați, fără succes.

17. La 20 ianuarie 2014, orele 2.13, echipajul PLS 136 a comunicat telefonic centrului național de coordonare a operațiunilor de căutare și salvare („centrul național de coordonare”) (*Εθνικό Κέντρο Συντονισμού Έρευνας και Διάσωσης*) următoarea situație: „în poziția [...] detectarea unei A/K [navă de

pescuit] scufundată pe jumătate, cu aproximativ treizeci de pasageri, au fost recuperate cincisprezece persoane și [vom proceda la] recupera restului [de pasageri], unii dintre aceștia fiind blocați în interiorul navei”.

18. După cum rezultă din extrasul din jurnalul evenimentelor, centrul național de coordonare nu a fost informat despre operațiune decât după naufragiu și recuperarea supraviețuitorilor. Nu există nicio înregistrare electronică care să permită obținerea de informații obiective privind operațiunea. Poziția naufragiului navei de pescuit comunicată de echipajul PLS 136 centrului național de coordonare nu este coroborată cu nicio înregistrare electronică sau radar.

19. La orele 2.16, PLS 136 a furnizat centrului național de coordonare următoarele informații: „[...] problemă gravă în sala mașinilor (μηχανοστάσιο), posibil risc de incendiu, imposibilă pătrunderea în sala mașinilor și [prezența] pe punte a unui număr între cincisprezece și șaisprezece persoane salvate. A/K este scufundat și există posibilitatea ca persoanele să fie blocate, dar toate [persoanele] care au fost localizate la suprafața apei au fost recuperate. PLS 136 nu poate rămâne în locație din motive de securitate și se îndreaptă către Farmakonisi”.

20. La orele 2.21, navelor din proximitate li s-a ordonat să se îndrepte de îndată spre zona naufragiului. La orele 2.25, a fost emis un semnal de urgență internațional. Ulterior, a fost ordonată o serie de acțiuni pentru salvarea naufragiaților. La orele 2.30, PLS 136 a acostat în portul Farmakonisi împreună cu supraviețuitorii.

21. La orele 3.32, adică la o oră după naufragiu, o primă navă a sosit în zona naufragiului. La orele 3.50, autoritățile elene au informat centrul național turc de coordonare a operațiunilor de căutare și salvare. La orele 8.12, adică la șase ore după scufundare, autoritatea portuară din Leros a transmis procurorului judecătoriei din Kos un semnal intitulat: „Salvarea a șaisprezece migranți ilegali și efectuarea de căutări pentru a găsi 12 persoane dispărute în regiunea maritimă a insulei Farmakonisi”. În acest semnal se menționa că nava de pescuit a fost localizată de PLS 136 la orele 1.25.

22. La orele 16.10, PLS 136 a făcut declarația următoare: „Douăsprezece persoane (nouă copii și trei femei) dispărute, niciuna dintre acestea nu purta veste de salvare, cei doi colaci de salvare au fost lansați” (anexa 25).

23. La orele 16.40, reclamanții au fost transferați pe insula Leros. La orele 16.48 și 16.55, centrul național turc de coordonare a operațiunilor de căutare și salvare a informat centrul național elen de coordonare că o navă a gărzii de coastă turce a localizat și recuperat corpurile neînsuflețite aparținând unui băiat și unei femei. La orele 21.45, autoritatea maritimă din Leros a transmis procurorului judecătoriei din Kos o „repetare corectă” a semnalului de la orele 8.12, aducând unele modificări acestuia din urmă. În special, potrivit raportului de la orele 21.45, nava de pescuit a fost localizată nu la orele 1.25, ci la orele 2, transporta un număr necunoscut de pasageri, remorcarea a început la orele 2.10 și aproximativ la orele 2.15 pasagerii au urcat pe navă,

doi dintre pasageri, respectiv o femeie și un copil, au căzut în mare, iar nava s-a scufundat ulterior. În acest raport, coordonatele privind localizarea și naufragiul navei de pescuit sunt aceleași.

24. În sfârșit, reclamantii arată că, în cadrul unui interviu acordat unui jurnalist în octombrie 2013, ministrul Marinei Naționale la momentul faptelor declarase: „Primul lucru pe care l-am făcut a fost să le comunicăm autorităților turce să vină și să îi recupereze [...] dacă nu au trecut frontiera sau, în orice caz, să îi returneze pe coasta turcă”. Potrivit reclamantilor, acesta adăugase că garda de coastă arestase deja aproximativ 7 000 de persoane și că „numărul migranților [...] pe care îi împiedicăm [să ajungă în Grecia] este mare”.

2. *Versiunea Guvernului*

25. Guvernul face trimitere la fapte astfel cum au fost descrise în Hotărârea nr. 19/2015 a curții de apel din Dodecanez în complet format din trei judecători (infra, pct. 58), prin Ordonanța nr. 18/2015 a camerei tribunalului maritim (infra, pct. 79), prin Actul nr. 263/2014 al procurorului de pe lângă tribunalul maritim (infra, pct. 69) și prin Ordonanța nr. 2153/2014 a procurorului de pe lângă tribunalul militar din Pireu (infra, pct. 83).

26. În special, acesta descrie evenimentele în cauză după cum urmează.

27. La 20 ianuarie 2014, între orele 1.40 și 1.45, N.B., un membru al echipajului PLS 136, l-a informat telefonic pe K.G., căpitan clasa II, care era responsabil „de coordonarea și gestionarea incidentelor legate de imigrația ilegală în Marea Egee” și care lucra la direcția pentru protecția frontierelor maritime a corpului gărzii de coastă, că PLS 136 încerca să identifice și să controleze un „obiectiv suspect” detectat de postul militar al insulei Farmakonisi. Ajungând la locul unde se afla nava în cauză, la o distanță de 1,5 mile marine de coasta insulei Farmakonisi, echipajul PLS 136 a constatat că era vorba despre o navă de pescuit din lemn motorizată, cu o lungime de 9 metri, numită „Konzuru”, echipată cu o construcție metalică și o cabină și pe care se aflau douăzeci și șapte de persoane străine, dintre care trei femei și nouă copii.

28. Numărul pasagerilor depășea limita maximă permisă, iar condițiile meteorologice erau nefavorabile (vânt de forță 5 pe scara Beaufort și hula puternică). Nava de pescuit era prost întreținută și improprie pentru navigație, deoarece nu dispunea de materiale de salvare, de echipamente de protecție sau lumini de navigație, cu excepția luminilor laterale. Având în vedere aceste informații, K.G. i-a ordonat lui N.B. să conducă în condiții de siguranță nava de pescuit împreună cu pasagerii acesteia în portul Farmakonisi.

29. Ulterior, PLS 136 a început remorcarea navei de pescuit. Membrii echipajului O.M. și I.T. au urcat la bordul ambarcațiunii și au fixat un cablu într-un punct stabil al provei, cu ajutorul căruia ar fi început remorcarea la viteză redusă (aproximativ 4 mile marine pe oră) în direcția nord-est a insulei Farmakonisi, pentru a evita pericolul cauzat de hula puternică la adresa

navelor. Din cauza capacității reduse a navei de pescuit și a valurilor puternice, pasagerii s-au panicat, ceea ce ar fi condus la răsturnarea navei. Pasagerii au căzut așadar în apa mării.

30. La orele 2.13, echipajul PLS 136 a raportat centrului național de coordonare locația navei pe jumătate naufragiate și a informat cu privire la prezența la bord a aproximativ treizeci de pasageri, dintre care cincisprezece fuseseră deja recuperați, și cu privire la faptul că echipajul urma să recupereze pasagerii rămași, o parte dintre ei fiind blocați în cabină.

31. La orele 2.16, căpitanul PLS 136 a comunicat din nou cu centrul național de cooperare și a anunțat că nava de pescuit s-a scufundat, probabil cu persoane blocate în cabină, că PLS 136 avea o problemă gravă în sala mașinilor din cauza fumului cauzat probabil de un incendiu și că membrii echipajului nu puteau intra din cauza prezenței supraviețuitorilor pe punte. Căpitanul PLS 136 a considerat că, din motive de siguranță, ar trebui să se îndrepte către Farmakonisi, întrucât toate persoanele care fuseseră localizate la suprafața apei fuseseră recuperate. PLS 136 a recuperat șaisprezece persoane. Acestea au declarat că 12 de persoane dispăruseră.

32. La orele 2.25, centrul național de cooperare a trimis un mesaj de alertă „Mayday Relay” prin intermediul stației de coastă Olimpia Radio pentru ca navele din proximitate să fie informate cu privire la situație și să ofere rapid asistență naufragiaților. De asemenea, a informat centrul național turc de coordonare a operațiunilor de căutare și salvare pentru a efectua o căutare paralelă în zona turcă. Căutările pentru localizarea navei, a supraviețuitorilor sau a corpurilor neînsuflețite au continuat sub coordonarea centrului național de coordonare până când au dispărut toate speranțele rezonabile de localizare și salvare a supraviețuitorilor. Centrul național de coordonare a mobilizat toate mijloacele de salvare disponibile în regiune, trimițând mijloace de salvare plutitoare și aeriene la fața locului, și anume: o navă de salvare (G512) și o navă a gărzii de coastă (PLS 616), ambele aparținând autorității maritime din Leros, o navă a marinei militare, o navă de gărzii de coastă aparținând autorității maritime din Kalymnos (PLS 613), două elicoptere Super Puma din Chios și Rodos și un elicopter al gărzii de coastă. În special, la orele 2.29, centrul național de coordonare și căutare a solicitat decolarea unui elicopter al aviației militare, care a ajuns la fața locului la orele 3.52. La orele 2.45, a solicitat punerea la dispoziție a unei nave a marinei militare. La orele 2.46, a ordonat ca PLS 616, aparținând autorității maritime din Kos, să se alăture de urgență zonei. PLS 616 a ajuns prima dată în zona în cauză la orele 3.32.

33. PLS 136 nu dispunea de un sistem automat de transmisie a poziției (A.I.S.), astfel încât nu ar fi fost posibil ca centrul național de coordonare și căutare să aibă o imagine pe hartă în timp real a poziției sale exacte. Cu toate acestea, din pozițiile comunicate de căpitanul navei PLS 136 la orele 2.13 și 2.16 către centrul național de coordonare și căutare și din faptul că incidentul a evoluat într-un incident de căutare și salvare reiese că PLS 136 se îndrepta spre est, și anume către Farmakonisi.

C. Cu privire la evenimentele survenite la 20 ianuarie 2014 după sosirea reclamanților pe insula Farmakonisi

1. *Versiunea reclamanților*

34. Reclamanții prezintă evenimentele care au avut loc la 20 ianuarie 2014 după sosirea lor pe insula Farmakonisi după cum urmează. Reclamanții menționați în anexă cu numerele 1, 3, 4, 6, 7, 9 și 11 au fost loviți cu picioarele și au fost îmbrânțiți de doi dintre membrii gărzii de coastă. Persoanele salvate (cu excepția reclamanților enumerați în anexă cu numerele 10, 14 și 15) au fost aduse de îndată pe un teren de baschet în aer liber și au fost supuse unor percheziții corporale în fața celorlalți supraviețuitori și a unui grup de militari. Reclamanților s-a cerut să se aplece în față și să se rotească, cu toate că erau complet dezbrăcați. Percheziția corporală a reclamanților menționați în anexă cu numerele 10 și 14 a fost efectuată de către membrii gărzii de coastă într-un loc închis, fără respectul necesar, în opinia lor, în această situație. În timpul șederii lor pe insula Farmakonisi, reclamanții nu au avut niciun contact cu lumea exterioară.

2. *Versiunea Guvernului*

35. Guvernul descrie după cum urmează evenimentele din 20 ianuarie 2014 după sosirea reclamanților pe insula Farmakonisi. La orele 2.30, reclamanții au coborât de pe nava PLS 136 pe insula Farmakonisi și au fost primiți de opt membri ai personalului postului militar din Farmakonisi, care i-ar fi condus la acest post. Reclamanții, cu excepția celor menționați în anexă cu numerele 10 și 15, au fost supuși unei percheziții corporale, iar efectele lor personale (cu excepția banilor pe care îi aveau asupra lor) au fost înregistrate. Fiecare reclamant a fost supus unui examen medical preventiv (verificarea prezenței febrei și a existenței unor leziuni, precum și un examen stetoscopic), într-un container. Reclamanții menționați în anexă cu numerele 10, 14 și 15 au fost examinați în cabinetul medical al postului militar. În cursul acestor examene, K.A., medic militar, nu a constatat nicio evidență de rele tratamente. Pe insula Farmakonisi se afla, de asemenea, o echipă a forțelor speciale ale gărzii de coastă. Printre membrii acestei echipe, K.P. este menționat de sergentul E.C. ca fiind persoana care l-a pălmuit pe reclamantul menționat în anexă cu numărul 11 atunci când reclamanții nu au răspuns la întrebarea cine era comandantul navei de pescuit. Cu toate acestea, numărul palmelor aplicate și durata incidentului în cauză nu sunt cunoscute. Niciunul dintre reclamanți nu a ridicat problema responsabilității membrilor gărzii de coastă pentru naufragiul ambarcațiunii lor.

3. *Faptele necontestate*

36. La orele 15.30, reclamanții au fost transferați pe insula Leros.

37. La 20, 21 și 22 ianuarie 2014, aceștia au dat declarații în calitate de martori în cadrul unei anchete (*προανάκριση*) inițiate din oficiu de garda de coastă din Leros pentru a stabili cauzele accidentului. Potrivit Guvernului, reclamantului menționat cu numărul 14 în anexă i-a fost atribuit un interpret care vorbea limba engleză, întrucât ceilalți reclamanți au indicat că partea interesată înțelegea limba engleză. Tot potrivit Guvernului, pentru ceilalți reclamanți, H.S. și R.R. au acționat ca interpreți, în lipsa altor interpreți pe insulă, și au declarat autorităților că erau afgani. Guvernul arată că reclamanții nu au comunicat gărzii de coastă că nu aveau interpreți și că garda de coastă nu era în măsură să găsească interpreți. În consecință, reclamanții au dat declarații în calitate de martori. Guvernul arată că, în declarațiile lor, reclamanții nu au formulat nicio acuzație împotriva gărzii de coastă sau a oricărui alt organ al statului. Acesta adaugă că reclamanții au desemnat reclamantul menționat în anexă cu numărul 11 ca fiind căpitanul navei de pescuit.

38. La 21 ianuarie 2014, reclamanții s-au întâlnit cu reprezentanți ai Înalțului Comisariat al Organizației Națiunilor Unite pentru Refugiați („UNHCR”). Reclamanții afirmă că le-au transmis versiunea lor asupra evenimentelor. Într-un comunicat de presă publicat în aceeași zi, UNHCR a afirmat următoarele: „Potrivit relatărilor supraviețuitorilor, nava gărzii de coastă care remorca ambarcațiunea se îndrepta cu mare viteză către coastele turce, atunci când s-a produs incidentul tragic în marea agitată (*„εν μέσσω θαλασσοταραχής*). Aceiași martori menționează că oamenii strigau după ajutor, dat fiind faptul că un număr mare de copii se aflau pe navă.”

39. La 22 ianuarie 2014, decizia prin care se dispunea expulzarea reclamanților a fost suspendată, iar reclamanții au fost puși în libertate. Reclamanții afgani au primit documente potrivit cărora ar fi trebuit să părăsească țara în termen de 30 zile. Reclamanții menționați în anexă cu numerele 9 și 16 au primit documente potrivit cărora ar fi trebuit să părăsească țara în termen de șase luni. Reclamanții susțin că elementele lor de identitate din aceste documente erau eronate din cauza lipsei unei interpretări adecvate. Valabilitatea acestor documente a fost reînnoită ulterior la Atena.

40. La 23 ianuarie 2014, reclamanții au ajuns în portul Pireu. La sosirea lor în acest port, au susținut o conferință de presă prezentând versiunea lor asupra faptelor.

41. La 25 ianuarie 2014, un traul a detectat în apa mării un obiect greu, care s-a scufundat înainte să poată fi recuperat. Potrivit reclamanților, poziția acestui obiect era diferită de cea a naufragiului navei lor.

42. La 27 ianuarie 2014, UNHCR a transmis Ministerului Afacerilor Maritime un document care conținea declarațiile colectate de această organizație.

43. La 29 ianuarie 2014, directorul centrului național de coordonare și căutare a informat comisia competentă din cadrul Parlamentului elen cu privire la evenimentul în cauză. Acesta a arătat că, la 20 ianuarie 2014, orele

1.45, PLS 136 primise o informație de la postul militar al insulei Farmakonisi potrivit căreia o navă imobilizată a fost detectată prin radar. A susținut că PLS 136 s-a apropiat și a început să remorcheze nava către Farmakonisi, cu viteză redusă, în două faze. A declarat că pasagerii s-au deplasat către o parte a navei, ceea ce ar fi condus la răsturnarea ambarcațiunii. A adăugat că garda de coastă a fost ulterior obligată să taie cablul de remorcare.

44. La 27 ianuarie 2014, Consiliul elen pentru refugiați a trimis un fax, printre altele, către Ministerul Afacerilor Maritime și al Mării Egee, către cartierul general al autorității maritime, către centrul național de cooperare și către autoritatea maritimă din Leros, solicitând căutarea și localizarea corpurilor neînsuflețite ale persoanelor dispărute. A solicitat, de asemenea, să fie informat cu privire la măsurile deja întreprinse în acest sens.

45. La 29 ianuarie 2014, judecătorul de instrucție de pe lângă judecătoria din Kos a dispus scoaterea navei de pescuit și efectuarea unei expertize a acesteia, precum și scoaterea corpurilor neînsuflețite, în cadrul procedurii împotriva reclamantului menționat în anexă cu numărul 11 (a se vedea infra, pct. 55 și următoarele).

46. La 5 februarie 2014, corpul neînsuflețit al unei persoane minore a fost găsit în regiunea maritimă Samos. La 18 martie 2014, acesta a fost identificat ca fiind cel al fiicei reclamantului menționat în anexă cu numărul 1. În aceeași zi, a fost emis un certificat de deces.

47. La 6 februarie 2014, s-a constatat că nava de pescuit se afla într-o poziție diferită, potrivit reclamanților, de cea de la data naufragiului. Reclamanții susțin că diferența dintre cele două poziții este de 1 111 m și că era imposibil ca nava de pescuit să se fi deplasat atât de departe în șaisprezece zile. Aceștia deduc de aici că poziția naufragiului care a fost dată este imprecisă și că raportul cu privire la acesta nu este credibil.

48. La 7, 17 și 19 februarie 2014, cinci, trei și, respectiv un corp neînsuflețit au fost recuperate de unitatea misiuni submarine a gărzii de coastă (*Μονάδα Υποβρυχίων Αποστολών Λιμενικού Σώματος*). Între timp, lucrările de ridicare din apă a navei de pescuit au fost suspendate din cauza condițiilor meteorologice.

49. La 18 februarie 2014, a avut loc ridicarea din apă a navei de pescuit și a corpurilor neînsuflețite rămase. S-a dispus efectuarea unei expertize. Potrivit reclamanților, s-a constatat că, în zece zile, și anume de la 7 februarie 2014, data la care o baliză a fost atașată epavei, până la 17 februarie 2014, baliza și, în consecință, epava se deplasaseră pe o distanță între 50 și 80 de metri.

50. La 11 martie 2014, în urma unui raport medical și a unui test ADN, au fost identificate corpurile neînsuflețite ale copiilor reclamantului menționat în anexă cu numărul 2 și fratele și sora reclamanților menționați în anexă cu numerele 4 și 5, precum și corpurile copiilor reclamantului menționat în anexă cu numărul 1, corpul soției reclamantului menționat în

anexă cu numărul 1, precum și corpurile soției și fiului reclamantului menționat în anexă cu numărul 7.

51. La 28 martie 2014, au fost eliberate certificatele de deces.

D. Procedurile penale

1. Cu privire la procedura privind evenimentele din 20 ianuarie 2014

52. La 20 și la 22 ianuarie 2014, cei patru membri ai echipajului navei PLS 136 au dat declarații în calitate de martori în cadrul unei anchete privind faptele în cauză. Aceștia au menționat că au avut loc două operațiuni de remorcare și că răsturnarea navei de pescuit a fost cauzată de mișcările bruște ale pasagerilor.

53. La 20, la 21 și la 22 ianuarie 2014, reclamanții menționați în anexă cu numerele 1, 4, 5, 7, 8, 10, 12, 14 și 15, au dat declarații în calitate de martori în fața autorităților maritime în cadrul unei anchete inițiate din oficiu pentru intrare ilegală pe teritoriul elen și transfer ilegal. Potrivit acestora, niciun interpret autorizat pentru o limbă pe care reclamanții să o înțeleagă nu a participat la procedură. Reclamanții indică faptul că două persoane au acționat ca interpreți necertificați, că nu vorbeau limba greacă și că nu știau nici să citească, nici să scrie. Adaugă că una dintre aceste persoane vorbea urdu și cealaltă paștu și că aceasta din urmă servise drept interpret pentru reclamanții de limbă farsi. În declarațiile lor din 22 ianuarie 2014, reclamanții menționați în anexă cu numerele 1, 5, 8, 10 și 12 au declarat că nava a naufragiat din cauza mișcărilor bruște ale pasagerilor și au mulțumit membrilor gărzii de coastă că i-au salvat. Persoanele în cauză contestă faptul că au dat declarațiile menționate mai sus și pun la îndoială conținutul exact al acestora.

54. La o dată neprecizată, reclamantul menționat în anexă cu numărul 5 a identificat corpurile neînsuflețite recuperate de autoritățile turce. Era vorba despre soția reclamantului menționat în anexă cu numărul 2 și despre mama reclamanților menționați în anexă cu numerele 4 și 5, precum și despre fiul reclamantului menționat în anexă cu numărul 2 și despre fratele reclamanților menționați în anexă cu numerele 4 și 5.

2. Cu privire la procedura împotriva reclamantului menționat în anexă cu numărul 11

55. La 20 ianuarie 2014, reclamantul menționat în anexă cu numărul 11, minor la data faptelor, a fost arestat. Acesta era suspectat, în special, de trafic și de expunere la pericol în calitatea sa de comandant al navei de pescuit.

56. La 22 ianuarie 2014, procurorul de pe lângă judecătoria din Kos a inițiat o procedură penală împotriva reclamantului menționat în anexă cu numărul 11 pentru „trafic ilegal de resortisanți ai unor țări terțe care a dus la deces[ul acestora]” și pentru intrare ilegală pe teritoriul elen, fapte care intră

sub incidența art. 83 § 1 a), art. 88 § 1 b), c) și d) din Legea nr. 3386/2005. A fost dispusă arestarea preventivă a persoanei în cauză.

57. La 24 ianuarie 2014, reclamantul și-a prezentat apărarea și a negat acuzațiile aduse împotriva sa.

58. La 5 februarie 2015, curtea de apel din Dodecanez, în complet format din trei judecători, l-a condamnat pe reclamantul menționat în anexă cu numărul 11 la o pedeapsă cu închisoarea de 145 ani (dintre care o pedeapsă de 25 ani era executorie) și la o sancțiune pecuniară în valoare de 570 500 euro (EUR) pentru trafic ilegal de resortisanți ai unei țări terțe cu scop de speculă care a condus la deces și pentru intrare ilegală pe teritoriul elen, fără drept de suspendare (hotărârea nr. 19/2015). Instanța a considerat în special că persoana în cauză era comandantul navei de pescuit și că acțiunile sale au condus la decesul a două persoane ca urmare a neglijenței.

59. În aceeași zi, persoana în cauză a declarat apel. Cauza era pendinte în etapa schimbului de observații.

60. La 19 iunie 2017, curtea de apel din Dodecanez, în complet format din cinci judecători, l-a condamnat pe reclamantul menționat în anexă cu numărul 11 la o pedeapsă totală cu închisoarea de 29 ani și la o sancțiune pecuniară de 14 000 de euro pentru trafic ilegal de resortisanți ai unor țări terțe (hotărârea nr. 69/2017). Pedeapsa cu închisoarea aplicată persoanei în cauză a fost înlocuită cu o sancțiune pecuniară de 5 EUR per zi de detenție. Curtea de apel din Dodecanez a considerat că infracțiunea de intrare ilegală pe teritoriul elen era prescrisă.

61. Evenimentele care au avut loc la 20 ianuarie 2014 sunt descrise după cum urmează în această hotărâre:

„[...] nu s-a probat că decesul refugiaților transportați a fost cauzat de condițiile în care inculpatul a efectuat transportul, nici că există o legătură de cauzalitate între fapta inculpatului de a transporta resortisanții unor țări terțe menționați mai sus și survenirea decesului acestora, întrucât decesul lor nu a fost cauzat de transport sau de condițiile de transport, ci [a survenit] ulterior, în timpul controlului și remorcării navei [...], din cauza condițiilor meteorologice și a deplasării bruște a pasagerilor de pe navă către un anumit loc [al ambarcațiunii]. Cauza exactă a înecului a doisprezece dintre pasagerii navei (care nu are nicio legătură cu conduita gărzii de coastă care a ajuns acolo pentru a controla și furniza asistență) se datorează faptului că, atunci când unii dintre pasageri au căzut în mare, toți pasagerii rămași s-au concentrat spre această parte (a navei), ceea ce a cauzat răsturnarea și, în cele din urmă, naufragiul navei împreună cu pasagerii săi. [Înecul a doisprezece dintre pasagerii navei se datorează, de asemenea,] faptului că, la acel moment, majoritatea pasagerilor se aflau în cabina interioară, nu știau să înoate și nu dispuneau de veste de salvare. Prin urmare, circumstanța agravantă [...] [de a fi cauzat decesul] nu se poate aplica în cazul inculpatului. [...] În plus, nu s-a probat că inculpatul a săvârșit această faptă în scop de speculă, întrucât nu s-a găsit nicio sumă de bani care să poată proba o tranzacție financiară cu pasagerii [...]”.

62. Nu a fost introdusă nicio cale de atac împotriva hotărârii nr. 69/2017. Modul de soluționare a cauzei nu reiese din dosar.

3. *Procedura împotriva gărzii de coastă*

63. La 24 ianuarie 2014, procurorul de pe lângă judecătoria din Kos a transmis copii ale dosarului cauzei procurorului de pe lângă tribunalul maritim pentru ca acesta din urmă să poată ancheta eventuala răspundere penală a gărzii de coastă implicate în gestionarea incidentului în cauză.

64. În aceeași zi, procurorul de pe lângă tribunalul maritim a dispus efectuarea unei anchete.

65. La diferite date, reclamanții, membrii echipajului PLS 136, membrii corpului gărzii de coastă, soldații din postul militar de pe insula Farmakonisi, membrii forțelor speciale ai corpului gărzii de coastă la post pe insula Farmakonisi, membrii gărzii de coastă la post pe lângă autoritatea maritimă din Leros și interpreții care au participat la ancheta din Leros au dat declarații în calitate de martori.

66. La 7 și la 20 februarie 2014, procurorul de pe lângă tribunalul maritim a dispus efectuarea unei expertize și a unei expertize complementare a navei PLS 136, precum și a navei de pescuit.

67. La 30 aprilie 2014, procurorul de pe lângă judecătoria din Kos a transmis procurorului de pe lângă tribunalul maritim dosarul cauzei care îl privea pe reclamantul menționat în anexă cu numărul 11.

68. La diferite date, reclamanții au solicitat procurorului de pe lângă tribunalul maritim, în special, să dispună scoaterea navei de pescuit și examinarea acesteia de către experți, să le furnizeze înregistrarea comunicărilor dintre membrii gărzii de coastă, precum și datele de semnal și radar ale bazei militare din Farmakonisi și să le permită desemnarea unui expert. Aceștia susțin că au fost admise doar cererile lor privind scoaterea navei de pescuit și desemnarea unui expert.

69. La 27 iunie 2014, prin actul nr. 263/2014, procurorul de pe lângă tribunalul maritim a dispus clasarea dosarului în partea referitoare la infracțiunile de punere în pericol, de provocare a naufragiului și de vătămare corporală prevăzute la art. 306, 277, 278 și 308 din Codul penal. A constatat în special că declarațiile reclamanților din 20, 21 și 22 ianuarie 2014 erau „coerente, scurte și concordante” („ομόρροπες, σύντομες και αλληλοεπικαλύπτόμενες κατά περιεχόμενο”) și că, în aceste declarații, reclamanții nu susținuseră că garda de coastă era responsabilă pentru naufragiu și că declaraseră că erau recunoscători gărzii de coastă pentru salvarea lor de la o moarte sigură. Procurorul a prezentat această versiune a faptelor și a adăugat că era în mare măsură aceeași cu cea a gărzii de coastă. A indicat faptul că, după sosirea lor în portul Pireu, reclamanții își modificaseră versiunea asupra faptelor referitoare la condițiile și la cauzele naufragiului, precum și la gestionarea situației de către membrii gărzii de coastă implicați și că, în noile lor declarații, persoanele interesate respinseseră culpa gărzii de coastă în ceea ce privește provocarea naufragiului și a decesului rudelor lor. Procurorul a prezentat această versiune asupra faptelor, precum și susținerile reclamanților referitoare la interpreții prezenți în cursul

declarațiilor date în 20, 21 și 22 ianuarie 2014. În special, a indicat faptul că navele gărzii de coastă efectuau patrulare la frontiera maritimă cu scopul de a „localiza în timp util și de a împiedica/preveni tentativele de pătrundere ilegală [pe teritoriul elen]”. A adăugat că, în anumite cazuri, atunci când o țintă provenită din Turcia și care se află încă în apele teritoriale ale acestei țări se apropie de coastele grecești, centrul elen de coordonare și căutare îl informa pe omologul său turc pentru ca acesta din urmă să preia ambarcațiunea în cauză. Cu toate acestea, potrivit procurorului, atunci când o astfel de navă era detectată în apele teritoriale elene, navele gărzii de coastă aflate în patrulare erau responsabile de arestarea echipajului și de recuperarea pasagerilor, astfel încât aceștia să poată fi transferați către cea mai apropiată autoritate portuară. Potrivit procurorului, „în cazul în care, în cursul unei astfel de operațiuni, o persoană cade în apa mării, operațiunea este transformată automat într-o operațiune de căutare și salvare”. Procurorul a adăugat că, în aceste condiții, „returnarea ca procedură de întoarcere sau de remorcare a unor astfel de nave în apele teritoriale turcești nu [exista] în practică, întrucât putea pune în pericol integritatea [...] atât a navelor implicate, cât și a pasagerilor” și că, în anumite cazuri, pasagerii distrugeau conturul din plastic al navelor astfel încât operațiunea să se transforme într-o operațiune de căutare și salvare. Prin urmare, potrivit procurorului, remorcarea era o metodă puțin pusă în aplicare și, în orice caz, la discreția absolută a comandantului navei gărzii de coastă, după evaluarea tuturor parametrilor, de regulă complecși, cu un accent fundamental pus pe siguranța persoanelor.

70. Procurorul a adăugat, pe de o parte, că credibilitatea versiunii reclamantilor era compromisă de faptul că medicul care îi examinase declarase că nu aveau semne de rele tratamente și că aceștia nu se plânseseră că au fost supuși unor astfel de tratamente. În al doilea rând, a observat faptul că, după ce s-a desprins, punctul de ancorare situat la prova rămăsese relativ etanș din cauza existenței unei nișe care ținea cablurile, ceea ce făcea puțin probabil scenariul ca, în urma desprinderii cablului, nava să se fi umplut cu o cantitate mare de apă și consolida versiunea potrivit căreia pătrunderea apei în ambarcațiune s-ar fi datorat „problemelor generale de construcție a navei de pescuit” descrise în raportul de expertiză. În al treilea rând, procurorul a acordat o importanță deosebită faptului că, potrivit declarației lui G., căpitan clasa II, ordinul dat comandantului navei PLS 136 după localizarea navei de pescuit era de „a-i aduce [pe pasageri] în siguranță pe insula Farmakonisi [...]”. A observat că „acest ordin delimita[se] de la bun început câmpul de acțiune al membrilor gărzii de coastă implicați și că orice abatere de la acesta, ca urmare a unei acțiuni întreprinse din proprie inițiativă, nu poate fi explicată prin persuasiune și [...] logică și nu este compatibilă cu structura ierarhică și cu relația de autoritate dintre superiori și persoanele plasate în subordinea acestora (*σχέσεις υπηρεσιακής επιβολής ανώτερου προς κατώτερο*), care caracterizează un corp precum cel al gărzii de coastă, care are un caracter

militar și o dimensiune funcțională corespunzătoare”. În al patrulea rând, procurorul a arătat că existau divergențe între declarațiile persoanelor de origine afgană, care susținuseră că echipajul PLS 136 i-a împiedicat în mod activ să urce la bordul ambarcațiunii lor pentru a fi salvate, și cele ale persoanelor de origine siriană, care declaraseră că nu constataseră un astfel de comportament din partea gărzii de coastă.

71. Procurorul a considerat că, în orice caz, o evaluare separată a fiecărui parametru care conținea cele două versiuni ale faptelor, compararea acestora, identificarea contradicțiilor dintre acestea și formularea unor concluzii finale cu privire la temeinicia fiecărei versiuni ar fi fost secundară și inutilă. Și aceasta, în opinia sa, întrucât versiunea asupra faptelor a reclamanților se întemeia pe ipoteza că nava de pescuit fusese remorcată la mare viteză către coasta turcă timp de cel puțin cincisprezece minute și că, ca urmare a acestei remorcări, apa a pătruns pe navă, provocând astfel răsturnarea și scufundarea acesteia, precum și decesul mai multor pasageri ai acesteia. Cu toate acestea, procurorul a considerat că acest lucru era contrar versiunii prezentate în declarațiile militarilor, care puteau fi considerate credibile și obiective, deoarece nu proveneau din două părți. Procurorul a concluzionat că „aparitia acestui contrast structural de bază” („η ανάδειξη αυτής της βασικής δομικής αντίθεσης”) nu putea permite reținerea versiunii asupra faptelor a reclamanților și făcea superfluă și inutilă luarea în considerare a parametrilor specifici ai acestor alegații. A adăugat că raportul de expertiză sprijinea versiunea gărzii de coastă și era compatibil cu aceasta.

72. Prin același act, a fost începută urmărirea penală și a fost dispusă o anchetă (*κύρια ανάκριση*) cu privire la răspunderea penală a personalului autorității maritime din Leros care a participat la ancheta desfășurată în perioada 20-22 ianuarie 2014. În special, a fost dispusă o anchetă cu privire la colectarea declarațiilor reclamanților și la interpretarea exactă care a fost oferită în cursul acestor proceduri (infracțiunea de fals în declarații în formă continuată și neîndeplinirea obligațiilor în formă continuată).

73. La 23 iulie 2014, procurorul de pe lângă curtea de apel a marinei naționale (*αναθεωρητικό δικαστήριο*) a aprobat clasarea în cauză. Ulterior, reclamanții au avut posibilitatea să ia cunoștință de copiile dosarului. Consiliul elen pentru refugiați, care îi reprezenta pe reclamanți, a încheiat un acord cu un expert, care a examinat dosarul cauzei și, la 17 ianuarie 2015, le-a transmis un raport.

4. Procedura referitoare la declarațiile reclamanților din 20, 21 și 22 ianuarie 2014 împotriva interpreților H.S. și R.R.

74. La 13 februarie 2014, procurorul de pe lângă tribunalul corecțional din Kos a redactat un rechizitoriu împotriva lui H.S., care a acționat ca interpret în momentul colectării declarațiilor reclamanților la 20, 21 și 22 ianuarie 2014, pentru sperjur în cursul exercitării funcției de interpret,

mărturie mincinoasă în lipsa prestării jurământului și falsificarea certificatelor (art. 220, art. 225 § 2 și art. 226 § 1 și 2 din Codul penal).

75. La 7 martie 2014, în cursul unei expertize, H.S. nu înțelegea textele citite în dari și în paștu, dar înțelegea textele citite în urdu. R. R., la rândul său, înțelegea textele citite în dari și urdu și le înțelegea foarte bine pe cele citite în paștu.

76. La 27 iunie 2014, procurorul de pe lângă tribunalul maritim din Pireu a transmis dosarul cauzei procurorului de pe lângă judecătoria din Kos. Acesta preciza că existau suspiciuni că H.S. și R.R., care acționaseră ca interpreți în momentul colectării declarațiilor reclamanților din 20, 21 și 22 ianuarie 2014, săvârșiseră infracțiunea de sperjur în cursul exercitării funcției de interpret.

77. La 26 septembrie 2015, prin hotărârea nr. 478/2015, tribunalul corecțional din Kos l-a achitat pe H.S. Acesta susținuse, printre altele, că era cetățean pakistanez, că autoritățile maritime solicitaseră un interpret afgan, că urdu și farsi erau două limbi foarte diferite și că garda de coastă îl înregistrase ca resortisant afgan. Tribunalul a considerat că inculpatul nu vorbea limba reclamanților.

5. *Procedura referitoare la acuzațiile formulate de reclamanți în declarațiile lor din 20, 21 și 22 ianuarie 2014 împotriva membrilor gărzii de coastă S.M., K.P., P-E.C. și E.V.*

78. La 27 iunie 2014, procurorul de pe lângă tribunalul marinei naționale a dispus efectuarea unei anchete (κύρια ανάκριση), în special pentru fals în declarații în formă continuată și neîndeplinirea obligațiilor împotriva lui S.M. și a lui K.P., fals în declarații și sperjur în exercitarea atribuțiilor de interpret împotriva lui P.-E.C. și fals în declarații împotriva lui E.V.

79. La 20 iulie 2015, prin ordonanța nr. 18/2015, membrii gărzii de coastă au fost achitați. S-a considerat că nu existau indicii serioase cu privire la săvârșirea infracțiunilor, în special în ceea ce privește dolul, întrucât inculpații „erau conștienți de inexactitatea interpretării din cauza inadecvării interpretărilor” (τελούσαν σε γνώση της ανακρίβειας της διερμηνείας λόγω ανεπάρκειας των διερμηνέων).

6. *Procedura împotriva militarilor privind pretinsele rele tratamente la care au fost supuși reclamanții după sosirea lor pe insula Farmakonisi*

80. La 4 februarie 2014, procurorul de pe lângă tribunalul militar din Atena a dispus o anchetă preliminară (προκαταρκτική εξέταση) cu privire la alegațiile reclamanților potrivit cărora ar fi fost supuși la rele tratamente pe insula Farmakonisi. La 13 și la 17 februarie 2014, reclamanții menționați în anexă cu numerele 3, 4, 5, 6, 7, 14 și 16 au dat declarații în calitate de martori. Au denunțat relele tratamente la care ar fi fost supuși de către „soldați”, identificați ca atare în special din cauza faptului că purtau, potrivit acestora,

„haine similare celor [purtate] de armată”. La diferite date, reclamanții menționați în anexă cu numerele 1, 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14 și 16 și-au declarat intenția de a se constitui părți civile și fiecare dintre aceștia a solicitat suma de 44 EUR.

81. La 17 și la 21 februarie 2014, K.A., medic care își efectua serviciul militar, G.G., căpitan, G.C., sergent, și E.C., sergent, care se aflau pe insula Farmakonisi la 20 ianuarie 2014, au dat declarații în calitate de martori.

82. La 20 martie 2014, reclamanții au solicitat să se constituie părți civile în procedura în fața tribunalului maritim din Pireu, printre altele, ca urmare a „tratamentelor inumane și degradante [în sensul] art. 137 A § 3 din Codul penal și al art. 3 din Convenție [...] [la care ar fi fost] supuși de garda de coastă [...] în timpul arestării, al percheziției corporale și al detenției lor pe insula Farmakonisi [...]”.

83. La 21 martie 2014, prin ordonanța nr. 2153/2014, s-a dispus neînceperea urmăririi penale în ceea ce privește răspunderea penală a militarilor. Procurorul competent a concluzionat că personalul militar nu a săvârșit nicio infracțiune împotriva reclamanților și nici măcar nu a avut contact fizic cu aceștia. Acesta a adăugat că militarii nu participaseră la perchezițiile corporale și că doar asiguraseră securitatea portului Farmakonisi și, ulterior, a postului central. A indicat faptul că existau indicii cu privire la săvârșirea unor infracțiuni de către membrii gărzii de coastă și a precizat că declarațiile reclamanților și expertiza efectuată fuseseră deja transmise procurorului de pe lângă tribunalul maritim din Pireu.

84. La 16 aprilie 2014, procurorul de pe lângă tribunalul maritim din Pireu a solicitat directorului penitenciarului din Avlonas să ia declarația reclamantului menționat în anexă cu numărul 11 cu privire la alegațiile citate anterior.

85. La 17 aprilie 2014, reclamantul menționat în anexă cu numărul 11 a dat o declarație în calitate de martor.

86. La 27 iunie 2014, procurorul de pe lângă tribunalul maritim din Pireu a dispus clasarea cauzei în partea referitoare la infracțiunile de punere în pericol, provocare a naufragiului și de vătămare corporală (art. 306, 277, 278 și 308 din Codul penal) (supra, pct. 69).

87. La 23 iulie 2014, procurorul de pe lângă curtea de apel a marinei naționale a aprobat clasarea dosarului (supra, pct. 73).

II. CADRUL JURIDIC ȘI PRACTICA INTERNĂ ȘI INTERNAȚIONALĂ RELEVANTE

88. Dreptul și practica interne și internaționale relevante sunt descrise în hotărârile *Hirsi Jamaa și alții împotriva Italiei* (MC), nr. 27765/09, pct. 24-32, CEDO 2012, , *Tsalikidis și alții împotriva Greciei*, nr. 73974/14, pct. 34, și *Sarwari și alții împotriva Greciei*, nr. 38089/12, pct. 60, 11 aprilie 2019).

89. Art. 98 alin. 2 din Convenția Națiunilor Unite asupra dreptului mării din 1982 (CNUDM) prevede următoarele:

„Toate statele riverane vor favoriza crearea și funcționarea unui serviciu permanent de căutare și salvare, adecvat și eficace, pentru asigurarea securității maritime și aeriene și, dacă este cazul, vor colabora în acest scop cu vecinii lor în cadrul unor aranjamente regionale.”

ÎN DREPT

I. CU PRIVIRE LA PRETINSA ÎNCĂLCARE A ART. 2 ȘI 13 DIN CONVENȚIE

90. Invocând art. 2 din Convenție, reclamantii se plâng că, din cauza actelor și/sau a omisiunilor gărzii de coastă, viața lor a fost pusă în pericol în momentul naufragiului navei la bordul căreia se aflau la 20 ianuarie 2014, în largul insulei Farmakonisi. O parte dintre ei se plâng, de asemenea, în această privință, de decesul rudelor lor în timpul naufragiului navei menționate. Invocând art. 2 din Convenție sub aspectul său procedural, aceștia denunță caracterul inadecvat, în opinia lor, al anchetei administrative și judiciare privind persoanele responsabile de accidentul mortal în cauză. În temeiul art. 13 din Convenție, reclamantii se plâng de lipsa unei căi de atac interne eficiente prin care ar fi putut să își formuleze plângerea privind încălcarea art. 2.

91. Curtea amintește că este responsabilă cu încadrarea juridică a faptelor cauzei. Aceasta consideră că este necesar să examineze alegațiile reclamantilor doar din perspectiva art. 2 din Convenție, care este redactat după cum urmează în partea sa relevantă în speță:

„1. Dreptul la viață al oricărei persoane este protejat prin lege. [...]”

92. Curtea va examina capetele de cerere ale reclamantilor în primul rând sub aspectul procedural al art. 2 din Convenție și, în al doilea rând, sub aspectul material al acestui articol.

A. Cu privire la caracterul efectiv al anchetelor efectuate de autoritățile naționale

1. Cu privire la admisibilitate

93. Guvernul susține că, în ceea ce privește reclamantul menționat în anexă cu numărul 11, cererea este abuzivă, întrucât reclamantul a fost deja declarat vinovat pentru decesul pasagerilor de pe navă. Adaugă că, deși circumstanța agravantă nu a fost reținută împotriva persoanei în cauză, acesta poate totuși să solicite tribunalului maritim din Pireu redeschiderea dosarului.

94. În plus, Guvernul susține că reclamantul menționat cu numărul 11 în anexă nu poate pretinde că a fost victima unei încălcări a art. 2 și 13 din

Convenție pe motiv că, pe de o parte, procedura împotriva sa este încă pendinte în fața instanțelor interne și, pe de altă parte, nu a solicitat să se constituie ca parte civilă în fața tribunalului maritim din Pireu. În ceea ce privește reclamanții menționați în anexă cu numerele 1, 2, 8, 9, 10, 11, 12, 13 și 15, Guvernul indică faptul că din dosar nu reiese că aceștia au solicitat să se constituie părți civile în fața tribunalului militar.

95. Guvernul invocă, de asemenea, neepuizarea căilor de atac interne. Indică, în primul rând, că procedura era încă pendinte în fața instanțelor interne, că autoritățile interne au inițiat o anchetă din oficiu, că reclamanții nu s-au prezentat pentru a depune mărturie în calitate de martori ai apărării la procesul împotriva reclamantului menționat în anexă cu numărul 11 și că expertiza prezentată de aceștia în fața Curții nu a fost prezentată în fața procurorului de pe lângă tribunalul maritim din Pireu. În al doilea rând, Guvernul consideră că reclamanții mai pot solicita, în conformitate cu art. 43 § 5 din Codul de procedură penală (CPP), redeschiderea cauzei în fața tribunalului maritim din Pireu și a tribunalului militar. În această privință, indică faptul că raportul expertului numit de reclamanți nu a fost transmis procurorului de pe lângă tribunalul maritim din Pireu și adaugă că argumentul reclamanților potrivit căruia acest raport nu constituia o „probă nouă” este ipotetic și aduce atingere hotărârii funcționarilor instanței. Afirmă, de asemenea, că există cazuri în care procurorul curții de apel maritime nu confirmă decizia procurorului tribunalului maritim și decide începerea urmăririi penale în conformitate cu art. 43 § 3 din CPP.

96. În al treilea rând, Guvernul indică faptul că reclamanții nu au introdus o acțiune în daune-interese împotriva statului. În opinia sa, această cale de atac ar fi permis persoanelor interesate să obțină despăgubiri, dar și să constituie, prin intermediul unui raționament privind răspunderea civilă, temeiul juridic și factual al cererii de redeschidere a dosarului. Guvernul arată că, în jurisprudența sa, Curtea a statuat deja că, în contextul operațiunilor de salvare, rolul acesteia nu este de a ancheta răspunderea individuală a persoanelor care au conceput și efectuat operațiunea, ci de a se pronunța cu privire la întrebarea dacă statul în ansamblul său și-a respectat obligațiile sale internaționale. Declară că, în speță, examinarea se limitează la întrebarea dacă, în cursul incidentului în cauză, au fost luate toate măsurile rezonabil așteptate pentru a minimiza riscul la adresa vieții persoanelor în cauză. Adaugă că reclamanții pun în discuție răspunderea statului în general și critică deficiențele în conceperea și executarea operațiunii de salvare. Or, în opinia sa, acțiunea în daune-interese ar constitui o cale de atac efectivă pentru stabilirea acestei răspunderi. Guvernul indică, de asemenea, faptul că reclamanții solicită Curții sume ridicate cu titlu de reparație echitabilă, sume care nu ar putea fi niciodată acordate de instanțele penale. În opinia sa, părțile interesate încearcă astfel să eludeze procedura în fața instanțelor civile.

97. În al patrulea rând, Guvernul arată că, deși reclamanții se plâng de imparțialitatea instanțelor militare, nu au formulat totuși plângere împotriva

procurorilor pentru abuz de putere sau pentru eroare judiciară (*αγωγή κακοδικίας*).

98. Reclamanții susțin că curtea de apel din Rodos, în complet format din trei judecători, nu era competentă să se pronunțe cu privire la răspunderea gărzii de coastă și că doar instanțele militare aveau această competență. Aceștia susțin că modul de soluționare a procedurii împotriva reclamantului menționat în anexă cu numărul 11 nu este decisiv în ceea ce privește răspunderea gărzii de coastă, care, în opinia lor, nu poate fi exclusă. În fapt, potrivit reclamanților, de îndată ce garda de coastă i-a preluat, viețile pasagerilor navei de pescuit ar fi reprezentat responsabilitatea unică a statului.

99. În ceea ce privește argumentul Guvernului potrivit căruia reclamanții ar fi trebuit să introducă o acțiune în daune-interese împotriva statului, persoanele în cauză arată că au încercat să obțină deschiderea unei anchete efective cu privire la faptele în discuție și la sancționarea celor responsabili, ceea ce, în opinia lor, avea o importanță specială. Aceștia adaugă că orice procedură civilă prin care s-ar fi urmărit doar acordarea de despăgubiri, nu și identificarea și sancționarea celor responsabili nu ar fi constituit o reparație adecvată.

100. În ceea ce privește posibilitatea acestora de a solicita redeschiderea cauzei în fața tribunalului maritim, reclamanții arată că, chiar dacă redeschiderea cauzei era permisă, aceasta nu putea remedia deficiențele anchetei deja efectuate în speță. Adaugă că redeschiderea cauzei este rareori aplicată în practică și că necesită invocarea unor probe noi, descoperite în urma clasării cauzei. Or, în opinia lor, în speță, decizia privind răspunderea penală a reclamantului menționat în anexă cu numărul 11 nu constituia o probă nouă, întrucât procedura penală inițiată împotriva acestuia era deja cunoscută la momentul clasării cauzei.

101. Curtea observă că o parte dintre excepțiile ridicate de Guvern privesc, în realitate, epuizarea căilor de atac interne. Reamintește, în această privință, că principiul epuizării căilor de atac interne urmărește să ofere statelor contractante posibilitatea de a preveni sau de a remedia încălcările pretinse invocate împotriva lor înainte ca aceste acuzații să îi fie prezentate [a se vedea, printre multe altele, *Remli împotriva Franței*, 23 aprilie 1996, pct. 33, *Culegere* 1996-II, și *Selmouni împotriva Franței* (MC), nr. 25803/94, pct. 74, CEDO 1999-V]. Această regulă se întemeiază pe ipoteza, obiect al art. 13 din Convenție – cu care are afinități strânse –, că ordinea internă oferă o cale de atac efectivă împotriva încălcării pretinse [*Kudla împotriva Poloniei* (MC), nr. 30210/96, pct. 152, CEDO 2000-XI].

102. Art. 35 § 1 din Convenție prevede o repartizare a sarcinii probei. În ceea ce privește guvernul pârât, atunci când invocă neepuizarea căilor de atac interne, acesta trebuie să convingă Curtea că acțiunea pe care o invocă a fost efectivă și disponibilă atât în teorie, cât și în practică la momentul faptelor, și anume că era accesibilă, putea oferi reclamantului soluționarea capetelor sale de cerere și că prezenta perspective rezonabile de reușită [*Akdivar și alții*

împotriva Turciei, 16 septembrie 1996, pct. 68, *Culegere* 1996-IV; și *Sejdovic împotriva Italiei* (MC), nr. 56581/00, pct. 46, CEDH 2006-II].

103. În primul rând, Curtea arată că art. 105 din legea de însoțire a codului civil reprezintă o dispoziție transversală de drept elen care se aplică unei multitudini de situații. În cadrul unei acțiuni întemeiate pe acest articol, instanțele examinează în mod incident existența unui act ilegal din partea autorităților și, în caz afirmativ, acordă reclamantului despăgubiri pentru prejudiciul moral.

104. Curtea observă că Guvernul nu oferă exemple de hotărâri prin care persoanele interesate ar fi obținut daune-interese ca urmare a acțiunilor sau omisiunilor autorităților în situații similare. În consecință, Curtea nu este convinsă că o astfel de acțiune în despăgubiri avea o șansă rezonabilă de succes și oferea, la momentul faptelor, o reparație adecvată în speță. Această constatare nu aduce atingere poziției Curții în cazul în care jurisprudența instanțelor naționale în materie de aplicare a art. 105, citată anterior, ar evolua în viitor astfel încât să includă situații precum cea care face obiectul prezentei cereri.

105. Fără a aduce atingere faptului că reclamantii nu au utilizat calea de atac sugerată de Guvern, Curtea consideră că, în stadiul actual al jurisprudenței naționale, capătul lor de cerere nu poate fi respins pentru neepuizarea căilor de atac interne. Prin urmare, respinge excepția formulată de Guvern cu acest titlu.

106. În al doilea rând, Curtea arată că nici plângerea formulată împotriva procurorilor pentru abuz în serviciu, nici cea pentru eroare judiciară nu erau de natură să remedieze deficiențele pretinse ale procesului penal privind circumstanțele în care s-au produs faptele în cauză (*Gjikondi și alții împotriva Greciei*, nr. 17249/10, pct. 89 și 90, 21 decembrie 2017).

107. Prin urmare, Curtea concluzionează că excepțiile ridicate de Guvern în această privință trebuie să fie respinse.

108. Curtea consideră că celelalte excepții ridicate de Guvern în raport cu neepuizarea căilor de atac interne și cele întemeiate pe lipsa calității de victimă sunt strâns legate de fondul capătului de cerere formulat de reclamantii din perspectiva aspectului procedural al art. 2 din Convenție. Prin urmare, decide să le conexeze cu fondul.

Concluzie

109. Constatând că aceste capete de cerere nu sunt vădit nefondate în sensul art. 35 § 3 lit. a) din Convenție și că, de altfel, nu prezintă niciun alt motiv de inadmisibilitate, Curtea le declară admisibile.

2. *Cu privire la fond*

a) Argumentele părților

i. *Reclamanții*

110. Reclamanții pun în discuție imparțialitatea tribunalului militar pentru motivul că acesta se află sub autoritatea Ministerului Apărării, nu a Ministerului Justiției. Aceștia susțin că procurorul de pe lângă tribunalul maritim din Pireu a clasat cauza fără a efectua o examinare detaliată a alegațiilor și a cauzelor naufragiului și fără a strânge probele necesare.

111. Reclamanții susțin că nu au avut posibilitatea de a introduce o cale de atac efectivă împotriva deciziei procurorului de pe lângă tribunalul maritim din Pireu de a clasa cauza sau de a obține o examinare detaliată a cauzei de către procurorul de pe lângă tribunalul de apel militar, în pofida depunerii unor cereri de constituire ca părți civile. Aceștia susțin că examinarea cauzei nu îndeplinea cerințele prevăzute de art. 2 din Convenție, întrucât, în primul rând, experții desemnați nu i-au audiat, nu dispuneau decât de relatarea evenimentelor oferită de garda de coastă și au considerat că această versiune a faptelor era „o evidență și un truism”. Aceștia indică faptul că procurorul s-a bazat pe informații luate izolat în raport, și anume starea navei de pescuit și particularitățile celor două nave. Or, potrivit acestora, expertiza pe care au prezentat-o constituia o probă suplimentară a lipsei unei examinări adecvate a cauzei. Reclamanții adaugă că nu avuseseră dreptul de a solicita accesul la dosarul cauzei înainte ca aceasta să fie clasată, nici dreptul de a transmite autorităților raportul lor.

112. În opinia reclamanților, având în vedere divergența dintre cele două versiuni ale faptelor și lipsa unor probe obiective (și în special faptul că expertul a presupus că nu există nicio evidență electronică a evenimentelor), autoritățile ar fi trebuit să efectueze o anchetă suplimentară în loc să claseze cauza. Aceștia avansează ideea că procurorul a considerat ca fiind un fapt stabilit că nava nu a fost returnată și că garda de coastă primise ordinul de a-i transfera pe pasagerii de pe nava de pescuit pe insula Farmakonisi și că a concluzionat că, întrucât o astfel de returnare nu a avut loc, „[devenea] superfluu și inutil să se examineze în continuare [toți] parametrii individuali ai acestor alegații”. Pretind, de asemenea, că procurorul s-a bazat numai pe declarațiile agenților statului, că a respins declarațiile reclamanților, considerând că acestea nu erau credibile, și că a acceptat declarațiile reclamanților înregistrate pe insula Leros în pofida lipsei unei interpretări adecvate și a inițierii unei proceduri penale împotriva ofițerilor portuari în această privință. Reclamanții adaugă că angajații UNHCR, cu care s-au întâlnit după naufragiu, nu au fost invitați să depună mărturie în calitate de martori. În plus, aceștia afirmă că procurorul competent a ignorat faptul că declarațiile gărzii de coastă erau contradictorii, că nu a examinat motivul pentru care centrul național de coordonare și căutare a fost notificat doar după naufragiu și că nu a luat în considerare decât cadrul de reglementare privind

„protecția frontierelor naționale și imigrația ilegală”, nu și principiile și normele relevante ale dreptului internațional în materie.

ii. Guvernul

113. Guvernul susține că organe independente și imparțiale au efectuat toate actele de cercetare necesare pentru a face lumină în cauză. În această privință, precizează că procurorii și judecătorii militari sunt independenți de puterea executivă și că își exercită atribuțiile în același mod ca judecătorii de drept comun. Guvernul avansează ideea că anchetele au fost efectuate în timp util și în mod echitabil și că procurorii responsabili cu anchetarea cauzei aveau competența de a o examina în profunzime și de a începe urmărirea penală împotriva persoanelor implicate. Indică faptul că ancheta a fost foarte aprofundată, că au fost luate declarații de la toți martorii, că au fost efectuate autopsii pentru a stabili cauza decesului și că a avut loc identificarea atât a corpurilor neînsuflețite, cât și a militarilor și a membrilor gărzii de coastă menționați de reclamanti. În plus, potrivit Guvernului, a fost inițiată din oficiu o expertiză. În ceea ce privește aceasta din urmă, Guvernul declară că procurorul a solicitat experților nu doar să răspundă la întrebările specifice pe care le adresase, ci și să includă în raportul lor orice informație care ar putea contribui la caracterul complet al anchetei. În opinia sa, experții trebuie să ajungă la concluzii în conformitate cu cunoștințele lor și să nu fie influențați de mărturie. Guvernul susține că, în speță, experții nu au favorizat versiunea gărzii de coastă, ci au apreciat în mod liber toate observațiile științifice. Susține că, în calitate de părți civile, reclamantii nu aveau dreptul de a desemna experți și că o astfel de obligație nu decurge din art. 2 din Convenție. Afirmă că, potrivit jurisprudenței Curții de Casație, limitarea implicării părții civile în cursul anchetei nu este contrară art. 6 din Convenție și că art. 6 § 2 și economia procesului impun ca partea civilă „să nu își poată exercita toate drepturile care îi sunt conferite după începerea urmăririi penale”. În ceea ce privește accesul la informații militare clasificate, Guvernul consideră că acesta poate fi restricționat din motive de securitate națională. Adaugă că, în urma unor anchete aprofundate, procurorii competenți au concluzionat că nu existau indicii serioase privind vinovăția militarilor și a membrilor gărzii de coastă implicați. În plus, după clasarea cauzelor de către procurorul de pe lângă tribunalul maritim și de către procurorul de pe lângă tribunalul militar din Atena, procurorii curții de apel au examinat, de asemenea, din oficiu dosarele.

114. În ceea ce privește expertiza prezentată Curții de reclamanti, Guvernul indică faptul că este inadmisibilă, întrucât nu a fost prezentată în fața procurorului de pe lângă tribunalul maritim. Prezintă Curții un raport potrivit căruia operațiunile de salvare a migrantilor și a refugiaților sunt deosebit de dificile, în special din următoarele motive: persoanele în cauză se află pe nave echipate cu foarte puține mijloace de salvare sau lipsite total de astfel de mijloace, nu respectă ordinele gărzii de coastă în timpul

operațiunilor de salvare, cedează în fața panicii și se deplasează adesea pe părțile laterale ale ambarcațiunilor, ceea ce provoacă răsturnarea ambarcațiunilor. Potrivit aceluiași raport, pasagerii distrug ambarcațiunea în care se află sau se aruncă în apa mării pentru ca operațiunea să devină o operațiune de salvare și sunt dezorientați întrucât incidentele au loc noaptea, în condiții meteorologice dificile și în regiuni pe care nu le cunosc, și sunt afectați de factori stresanți.

b) Motivarea Curții

i. *Principii generale*

115. Potrivit jurisprudenței constante a Curții, în cazul unei vătămări grave, potențial letale sau al unei pierderi de viață omenești în circumstanțe de natură să angajeze răspunderea statului, art. 2 din Convenție impune statului să asigure, prin toate mijloacele de care dispune, un răspuns adecvat – judiciar sau de altă natură – astfel încât cadrul legislativ și administrativ stabilit în scopul protejării vieții să fie efectiv pus în aplicare pentru ca, după caz, încălcările dreptului în cauză să fie reprimare și sancționate [a se vedea, printre multe altele, *Öneryıldız împotriva Turciei* (MC), nr. 48939/99, pct. 91, 30 noiembrie 2004, *Dodov împotriva Bulgariei*, nr. 59548/00, pct. 83, 17 ianuarie 2008, *Budaieva și alții împotriva Rusiei*, nr. 15339/02 și alte 4 cereri, pct. 138, CEDO 2008 (extrase), *Kalender împotriva Turciei*, nr. 4314/02, pct. 51, 15 decembrie 2009, și *Banel împotriva Lituaniei*, nr. 14326/11, pct. 66, 18 iunie 2013] și pentru ca să fie asigurată o reparație adecvată pentru victimă (a se vedea, de exemplu, *Ciechońska împotriva Poloniei*, nr. 19776/04, pct. 67, 14 iunie 2011, și *Ilbeyi Kemaloğlu și Meriye Kemaloğlu împotriva Turciei*, nr. 19986/06, pct. 39, 10 aprilie 2012).

116. Curtea consideră că este necesar să precizeze că respectarea cerinței procedurale de la art. 2 din Convenție trebuie apreciată pe baza mai multor parametri esențiali: caracterul adecvat al măsurilor de investigare, promptitudinea anchetei, participarea rudelor defunctului la anchetă și independența anchetei. Acești parametri sunt interconectați și nu constituie, în mod izolat, un scop în sine, cum este cazul cerinței de independență de la art. 6 din Convenție. Toate acestea sunt criterii care, luate împreună, permit aprecierea gradului caracterului efectiv al anchetei. În acest context al caracterului efectiv al anchetei trebuie evaluat orice aspect, inclusiv independența anchetei [*Mustafa Tunç și Fecire Tunç împotriva Turciei* (MC), nr. 24014/05, pct. 225, 14 aprilie 2015].

117. Pentru a fi caracterizată drept „efectivă”, în sensul în care trebuie înțeleasă această expresie în contextul art. 2 din Convenție, o anchetă cu privire la un deces care poate angaja răspunderea unei părți contractante în temeiul acestei dispoziții trebuie să fie mai întâi de toate adecvată. Aceasta înseamnă că trebuie să poată conduce la identificarea persoanelor responsabile și, dacă este cazul, la sancționarea acestora (*Armani Da Silva*

împotriva Regatului Unit, nr. 5878/08, 30 martie 2016, pct. 233). Autoritățile trebuie să fi luat măsurile de care dispuneau în mod rezonabil pentru a strânge probe cu privire la incident. Orice carență a anchetei care reduce capacitatea acesteia de a duce la identificarea persoanei sau a persoanelor responsabile riscă determine concluzia că a fost inadecvată [*Tahsin Acar împotriva Turciei* (MC) nr. 26307/95, pct. 223, CEDO 2004-III].

118. În plus, Curtea amintește că, în hotărârile sale în cauze în care se susținea că agenți ai statului erau responsabili pentru decesul unei persoane, a precizat că obligația menționată mai sus este o obligație de mijloace, și nu una de rezultat. Astfel, autoritățile ar fi trebuit să fi luat măsurile rezonabile pe care le aveau la dispoziție pentru a se asigura că sunt obținute probe referitoare la faptele în cauză, inclusiv, printre altele, declarații ale martorilor oculari și expertize [*Angelova împotriva Bulgariei*, nr. 38361/97, pct. 139, CEDO 2002-IV, *Nachova și alții împotriva Bulgariei* (MC), nr. 43577/98 și 43579/98, pct. 113, CEDO 2005-VII, și *Ognyanova și Choban împotriva Bulgariei*, nr. 46317/99, pct. 105, 23 februarie 2006].

119. În ceea ce privește tipul de anchetă care să permită atingerea acestor obiective, poate varia în funcție de circumstanțe. Cu toate acestea, indiferent de forma aleasă, autoritățile trebuie să acționeze din oficiu de îndată ce li se aduce la cunoștință cauza. Acestea nu pot lăsa la latitudinea rudelor defunctului inițiativa de a depune o plângere oficială sau o cerere de exploatare a anumitor piste de investigație sau proceduri de anchetă [*İlhan împotriva Turciei* (MC), nr. 22277/93, pct. 63, CEDO 2000-VII, și *Natchova și alții*, citată anterior, pct. 111].

120. O cerință de celeritate și de diligență rezonabilă este implicată în acest context. Este esențial ca anchetele să fie efectuate într-un termen scurt atunci când decesul survine într-o situație controversată, întrucât curgerea timpului erodează în mod inevitabil cantitatea și calitatea probelor disponibile, iar aparența unei lipse de diligență pune sub semnul întrebării buna-credință a anchetelor efectuate și perpetuează calvarul prin care trece familia defunctului (*Paul și Audrey Edwards împotriva Regatului Unit*, nr. 46477/99, pct. 86, CEDO 2002-II).

ii. Aplicarea în speță

121. Curtea constată că a fost inițiată o procedură penală împotriva membrilor gărzii de coastă implicați în evenimentele în cauză. Această procedură era, în principiu, de natură să facă lumină în privința circumstanțelor cauzei, să stabilească faptele și să conducă, dacă era cazul, la sancționarea celor responsabili.

122. Rămâne să se stabilească dacă procedura în cauză a îndeplinit cerințele art. 2 din Convenție.

123. În primul rând, Curtea relevă că reclamanții menționați în anexă cu numerele 1, 4, 5, 7, 8, 10, 12, 14 și 15 au dat declarații în calitate de martori pentru prima dată la 20, 21 și 22 ianuarie 2014. Aceasta observă că

reclamanții se plâng de probleme de interpretare cu ocazia luării declarațiilor lor și susțin, pe de o parte, că adevăratul conținut al declarațiilor lor nu este cel care a fost înregistrat și, pe de altă parte, că nu au declarat niciodată că nava a naufragiat ca urmare a mișcărilor bruște ale pasagerilor acesteia. Observă, de asemenea, că a fost inițiată o procedură împotriva lui H.S. și a lui R.R., care au acționat ca interpreți în cursul acestor luări de declarații, pentru sperjur în exercitarea funcției de interpret. Dosarul nu conține informații cu privire la rezultatul procedurii împotriva lui R.R. Cu toate acestea, la 26 septembrie 2015, tribunalul corecțional din Kos, achitându-l pe H.S., a recunoscut că acesta nu vorbea limba reclamanților (supra, pct. 77). Deși este adevărat că decizia procurorului de pe lângă tribunalul maritim deja clasase cauza la 27 iunie 2014, autoritățile au fost informate cu privire la aceste probleme grave de interpretare încă din 23 ianuarie 2014, dată la care reclamanții au organizat o conferință de presă după sosirea lor în orașul Pireu.

124. Trebuie să se constate că, în pofida faptului că conținutul acestor declarații prezenta deficiențe foarte grave, a continuat să facă parte integrantă din dosarul cauzei până la clasarea acesteia de către procurorul de pe lângă tribunalul maritim din Pireu. Trebuie observat că, în actul nr. 263/2014, procurorul a luat în considerare aceste declarații și a constatat, în special, că erau „coerente, scurte și concordante”, concluzionând că reclamanții nu făcuseră nicio alegație cu privire la responsabilitatea gărzii de coastă în producerea naufragiului. De asemenea, a luat în considerare faptul că, după sosirea lor în orașul Pireu, reclamanții își modificaseră versiunea asupra faptelor referitoare la condițiile și cauzele naufragiului și la gestionarea situației de către membrii gărzii de coastă implicați, dar nici nu a explicat diferențele dintre cele două versiuni ale declarațiilor, nici nu a tras concluzii în urma acestei divergențe. Curtea observă, de asemenea, că Guvernul, în observațiile prezentate în fața sa, indică faptul că, în aceste declarații, reclamanții nu au formulat nicio acuzație împotriva corpului gărzii de coastă sau a oricărui alt organ al statului. Curtea este de părere că, din momentul în care autoritățile au luat cunoștință de alegațiile reclamanților cu privire la deficiențele menționate anterior, ar trebui cel puțin să le ancheteze înainte de a le include în dosarul cauzei.

125. În al doilea rând, Curtea reamintește că, în toate cazurile, rudele victimelor trebuie să fie asociate la procedură în măsura necesară pentru protejarea intereselor lor legitime, dar că nu se poate considera totuși că aceasta este o cerință care decurge în mod automat din art. 2 din Convenție, potrivit căruia victimele sau rudele unei victime pot avea acces la dosarul anchetei pe toată durata acesteia. În plus, art. 2 din Convenție nu impune autorităților de anchetă obligația de a da curs oricărei cereri de măsuri de investigare care poate fi formulată de victimă sau de o rudă a acesteia în cursul anchetei [*Ramsahai și alții împotriva Țărilor de Jos* (MC), nr. 52391/99, pct. 347-348, 15 mai 2007].

126. În această privință, Curtea observă că reclamanții au solicitat procurorului de pe lângă tribunalul maritim din Pireu să dispună scoaterea din apă a navei de pescuit și examinarea acesteia de către experți, să le furnizeze înregistrarea care conținea comunicarea dintre membrii gărzii de coastă, precum și probele rezultate din semnalul și radarul bazei militare din Farmakonisi și să le permită să desemneze un expert (supra, pct. 68). Doar primele două cereri au fost admise de procuror. Or, deși principiul confidențialității procedurii în ceea ce privește perioada anterioară începerii urmăririi penale împotriva suspectilor putea constitui un argument valabil în raport cu celelalte cereri, Curtea nu poate decât să constate că speța prezenta aspecte foarte complexe, care erau cunoscute doar de către autorități. În fapt, este foarte puțin probabil că reclamanții ar fi putut participa în mod adecvat la această procedură, care privea fapte foarte grave, fără a avea înregistrările pe care le solicitaseră, întrucât esența cauzei consta tocmai în acest aspect.

127. În al treilea rând, Curtea observă că, atunci când a clasat cauza, procurorul s-a limitat la a constata că „returnarea unor astfel de nave ca procedură de întoarcere sau de remorcare [...] în apele teritoriale turcești nu există în practică [...]”. Acesta a adăugat că era „inutilă și superfluă” luarea în considerare a parametrilor specifici ai alegațiilor reclamanților, întrucât versiunea lor asupra faptelor se întemeia pe ipoteza că ambarcațiunea lor a fost remorcată către coasta turcă, ceea ce, potrivit evaluării și aprecierii probelor efectuate de procuror, nu putea fi cazul din speță (supra, pct. 71). Curtea observă că, potrivit reclamanților, ministrul Marinei Naționale la momentul faptelor declarase că autoritățile elene „îi trimiseseră înapoi (pe migranți) pe coasta turcă” și că membrii gărzii de coastă împiedicaseră (sosirea în Grecia) unui număr „mare” de migranți (în comparație cu cele 7 000 de persoane arestate) (supra, pct. 24). În plus, reclamanții au formulat, de asemenea, și alte alegații, care nu au fost examinate de procurorul competent. Aceștia se plâneau, în special, că întreaga operațiune în cauză nu fusese organizată și desfășurată astfel încât să garanteze protecția dreptului lor la viață și a dreptului la viață al rudelor lor, că centrul de coordonare și căutare nu fusese informat și că dispozițiile textelor internaționale în materie nu fuseseră respectate. Acestea erau, în opinia Curții, piste de investigație care se impuneau în mod evident, dar care nu fuseseră urmate, compromițând astfel capacitatea de a face complet lumină în ceea ce privește circumstanțele naufragiului (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Mustafa Tunç și Fecire Tunç*, citată anterior, pct. 175).

iii. Concluzie

128. Având în vedere cele de mai sus, Curtea consideră că nu este necesar să se pronunțe cu privire la celelalte pretinse deficiențe ale procedurii în cauză. Ținând seama de elementele expuse mai sus, respinge excepțiile ridicate de Guvern întemeiate pe lipsa calității de victimă și pe neepuizarea căilor de atac interne (a se vedea, de asemenea, supra, pct. 108) și

concluzionează că a fost încălcat art. 2 din Convenție sub aspectul său procedural în privința tuturor reclamanților.

B. Cu privire la măsurile pozitive care vizează protejarea vieții în sensul art. 2 din Convenție

1. Cu privire la admisibilitate

129. Constatând că acest capăt de cerere nu este în mod vădit nefondat în sensul art. 35 § 3 lit. a) din Convenție și că nu prezintă niciun alt motiv de inadmisibilitate, Curtea îl declară admisibil.

2. Cu privire la fond

a) Argumentele părților

i. Reclamanții

130. Reclamanții argumentează că, în temeiul dreptului internațional relevant în speță, autoritățile elene sunt obligate să asigure operațiuni de căutare și salvare pe mare. Ei susțin că acestea sunt obligate, printre altele, să dezvolte cadrul juridic și să organizeze un centru de căutare și salvare competent pentru a primi informațiile necesare și pentru a coordona procedurile de căutare și salvare. Afirmă că statul elen desfășoară de mult timp astfel de operațiuni în zona definită de art. 2 din Legea nr. 1844/1989, de Convenția de la Chicago privind aviația civilă internațională, de planurile regionale ale Organizației Aviației Civile Internaționale (OACI) și de regula 15 din Convenția internațională pentru ocrotirea vieții omenești pe mare (SOLAS).

131. Aceștia consideră că membrii gărzii de coastă, prin acțiunile și omisiunile lor, nu au garantat nici salvarea, nici transferul în condiții de deplină siguranță al pasagerilor. Dimpotrivă, consideră că naufragiul navei de pescuit, punerea în pericol a vieții lor și decesul rudelor lor au fost cauzate de acțiunile și de omisiunile membrilor gărzii de coastă menționați. În fapt, în opinia lor, în pofida faptului că autoritățile au recunoscut că în speță a fost vorba despre un incident de salvare, procedurile și protocoalele de salvare prevăzute în legislația elenă și internațională nu au fost respectate.

132. În special, reclamanții susțin că nava de pescuit s-a răsturnat în timp ce se afla sub controlul absolut al membrilor gărzii de coastă, care, în opinia lor, erau responsabili pentru siguranța lor, că, la momentul preluării navei de pescuit de către garda de coastă, apa nu inundase încă nava și că naufragiul a avut loc în timpul remorcării. Reclamanții susțin că în speță era vorba despre o operațiune de returnare în Turcia, ceea ce explică motivul pentru care centrul național de coordonare, căutare și informare nu a fost informat cu privire la aceasta, spre deosebire de direcția pentru protecția frontierelor maritime. În opinia lor, faptul că astfel de returnări erau efectuate sistematic

la momentul faptelor este confirmat de rapoartele întocmite de organizații internaționale.

133. Or, în opinia reclamanților, indiferent dacă în speță era vorba despre o operațiune de returnare sau dacă operațiunea avea ca scop să îi transfere către Farmakonisi, nu au fost respectate obligațiile naționale și internaționale privind salvarea pe mare. Reclamanții adaugă că nu există nicio înregistrare sau evidență electronică în ceea ce privește poziția exactă și traiectoria navei PLS 136, durata operațiunii sau comunicațiile telefonice, întrucât PLS 136 nu dispunea de un sistem de înregistrare a poziției și niciun radar din regiune nu a efectuat o înregistrare. În opinia lor, absența unor astfel de înregistrări aduce atingere credibilității versiunii asupra faptelor prezentată de Guvern și pune sub semnul întrebării exactitatea pozițiilor privind localizarea și naufragiul navei de pescuit care au fost raportate. Reclamanții indică în acest sens că poziția primei localizări a navei de pescuit și a naufragiului sunt aceleași, în timp ce poziția în care a avut loc naufragiul și localizarea acesteia nu sunt realiste (*απέχουν εξωπραγματικά*). În opinia lor, absența unei înregistrări obiective a acestor poziții constituie în sine o încălcare a obligației de salvare, pe de o parte, și a împiedicat căutarea, salvarea și localizarea în timp util a persoanelor dispărute, pe de altă parte.

134. Reclamanții indică, de asemenea, că PLS 136 nu era o navă de salvare, ci o vedetă rapidă și că nu era adaptată pentru salvare, întrucât nu ar fi fost echipată cu mijloace de salvare precum veste și cabluri de remorcare adecvate. Adaugă că membrii echipajului PLS 136 nu dispuneau de expertiză în materie și denunță faptul că, în pofida eșecului primei faze de remorcare și a desprinderii punctului de ancorare situat la prova, care ar fi expus nava de pescuit unui pericol și mai grav, remorcarea a continuat. În fapt, reclamanții indică faptul că metoda de remorcare urmată în speță era contrară bunelor practici potrivit cărora era incorect să se utilizeze un cablu de zece metri și a *fortiori* un cablu lipsit de elasticitate. Aceștia afirmă că ar fi trebuit suspendată o greutate la mijlocul cablului pentru a absorbi șocurile, ceea ce nu a fost cazul în speță. Susțin că, drept urmare a remorcării necorespunzătoare, prova navei de pescuit s-a ridicat, pupa s-a lăsat și, având în vedere condițiile meteorologice de la acel moment și siajul provocat de PLS 136, apa a pătruns pe nava de pescuit. Eșecul acestei metode de remorcare este, de asemenea, demonstrat de desprinderea punctului de ancorare de la prova navei, ceea ce ar fi contribuit, de asemenea, la pătrunderea apei pe ambarcațiune. Reclamanții arată că, în pofida eșecului primei faze de remorcare, în condițiile în care punctul de ancorare s-a desprins, apa pătrundea în navă și exista o gaură, a început a doua fază de remorcare, iar aceasta fără ca pe nava de pescuit să fie prezenți cei doi membri ai gărzii de coastă, care între timp reveniseră la bordul PLS 136. Reclamanții adaugă că, înainte de punerea în aplicare a acestei a doua faze, nu a fost luată nicio măsură pentru a proteja viețile persoanelor în cauză, nu a fost stabilită nicio comunicare cu centrul

național de coordonare și căutare și nu a fost adresată nicio cerere de asistență urgentă celorlalte nave.

135. Reclamanții susțin că nava de pescuit era nemișcată atunci când a fost localizată de postul militar al insulei Farmakonisi. Aceștia indică faptul că ora exactă a localizării navei nu este menționată în observațiile Guvernului, dar că din documentele oficiale reiese că a avut loc fie la orele 0.35, fie la 1.25, fie 1.45, fie la orele 2. Reclamanții adaugă că nava lor se afla deja într-o situație de urgență și că, în special, se afla în pericol pe mare atunci când nava gărzii de coastă s-a apropiat de ei la orele 2. În opinia lor, în acel moment garda de coastă a recunoscut că numărul de pasageri depășea limita permisă, nava pe care se aflau avea un tonaj mic, condițiile meteorologice erau nefavorabile, în special din cauza hulei puternice, motorul navei de pescuit era oprit și pasagerii au solicitat ajutor. Reclamanții susțin că, după luarea în considerare a acestor informații, K.G., comandantul Direcției pentru protecția frontierelor maritime, a ordonat echipajului PLS 136 să remorcheze nava către insula Farmakonisi. În plus, aceștia susțin că, înainte de a începe remorcarea, echipajul PLS 136 știa că pe ambarcațiune se aflau douăzeci și șapte de persoane, printre care trei femei și nouă copii. Susțin, de asemenea, că, astfel cum admite și Guvernul, centrul național de coordonare și de căutare, care este autoritatea competentă pentru căutare și salvare în caz de pericol pe mare, a fost informat abia la orele 2.13, adică după naufragiul navei de pescuit. Indică, de asemenea, faptul că, în conformitate cu normele internaționale relevante, centrul național de coordonare și căutare ar fi trebuit să fie informat imediat cu privire la situație pentru a lansa o operațiune în conformitate cu principiile și normele internaționale. În opinia acestora, argumentul Guvernului potrivit căruia operațiunea nu a devenit o operațiune de salvare decât după ce persoanele în cauză au căzut în apa mării nu are nicio bază legală sau logică și este contrar legislației privind căutarea și salvarea.

136. Reclamanții indică, de asemenea, faptul că, în declarațiile lor, unii dintre membrii gărzii de coastă au recunoscut că pasagerii erau expuși unui risc ridicat. Adaugă că din aceste declarații reiese că centrul național de coordonare și căutare nu este informat decât în caz de naufragiu, nu și atunci când o navă este în pericol, și că tactica gărzii de coastă constă în transferarea persoanelor aflate în pericol pe mare pe nava lor. În plus, potrivit reclamanților, asistența altor nave nu a fost solicitată în speță decât după naufragiul navei de pescuit, iar cererea de intervenție a unui elicopter nu a fost formulată decât abia după 45 de minute de la naufragiu.

137. Reclamanții susțin de asemenea că, în urma răsturnării navei de pescuit, autoritățile nu dispuneau de echipamentul adecvat pentru a salva pasagerii și nu au făcut ceea ce era necesar pentru a-i salva pe cei care căzuseră deja în mare. În fapt, afirmă că au supraviețuit doar datorită norocului și datorită propriilor eforturi, spre deosebire de rudele lor, care s-au înecat.

138. Reclamanții consideră că faptele astfel cum au fost ele prezentate de Guvern confirmă alegațiile lor potrivit cărora membrii gărzii de coastă sunt responsabili pentru naufragiu, i-au expus unui risc la adresa vieții lor și au cauzat decesul rudelor lor. În acest sens fac trimitere la raportul expertului pe care l-au desemnat.

139. Reclamanții concluzionează că, chiar dacă se acceptă versiunea Guvernului potrivit căreia garda de coastă nu știa că femeile și copiii erau prezenți în cabina navei de pescuit și că nu s-a încercat returnarea pasagerilor de pe navă, operațiunea în ansamblul său a fost deficitară.

ii. Guvernul

140. Guvernul arată că faptele necontestate sunt următoarele: a) viața pasagerilor de pe nava de pescuit a fost pusă în pericol înainte ca aceștia să intre pe teritoriul elen, iar garda de coastă a intervenit, date fiind condițiile în care se afla nava, numărul de pasageri aflați la bord și inexistența unor mijloace de salvare; b) echipajul PLS 136 a început o operațiune de control la frontiera maritimă care, din momentul în care o persoană a fost găsită în mare, peste bord, a evoluat oficial într-o operațiune de salvare, despre care a fost informat centrul național de cooperare; în practică, operațiunea de salvare începuse deja odată cu remorcarea navei, după ce garda de coastă a evaluat situația; c) echipajul PLS 136 i-a transportat pe reclamanți pe insula Farmakonisi; d) rudele reclamanților și-au pierdut viața, în mare parte pentru că au rămas blocate în cabina navei de pescuit; și e) trei dintre reclamanți au indicat în declarațiile lor date sub jurământ că reclamantul menționat în anexă cu numărul 11 era căpitanul navei de pescuit, în timp ce acesta din urmă a negat acest lucru, susținând că căpitanul era de origine afgană și că reclamanții de origine afgană s-au pus de acord să îl învinuiască pe el pe motiv că era sirian.

141. Guvernul arată că, în ceea ce privește celelalte fapte, versiunea sa diferă de cea a reclamanților. Declară că faptele în cauză au fost stabilite de instanțele interne și că, aplicând principiul subsidiarității, nu pot fi contestate. În orice caz, Guvernul neagă existența unui plan operațional care impunea ca viața unor persoane precum reclamanții și rudele acestora să fie pusă în pericol, în locul aplicării dreptului internațional care impune căutarea și salvarea.

142. Guvernul adaugă că nu există niciun element din dosar care să pună în discuție constatările instanțelor interne și să determine Curtea să se îndepărteze de la acestea. În această privință, susține că, pronunțându-se cu privire la vinovăția reclamantului menționat în anexă cu numărul 11, curtea de apel din Dodecanez, în complet format din trei judecători, nu era obligată de deciziile de clasare pronunțate de tribunalul maritim și de tribunalul militar. Consideră însă că această curte era competentă să examineze, cu titlu incidental, întrebarea dacă o altă persoană a pus în pericol viața reclamanților și a rudelor acestora și dacă acest pericol a fost cauza decesului rudelor

reclamanților. Rezultă, în opinia sa, că, chiar dacă instanțele penale care s-au pronunțat cu privire la răspunderea penală a reclamantului menționat cu numărul 11 sunt independente și nu se pot pronunța cu privire la răspunderea membrilor gărzii de coastă, indiciile care demonstau eventuala răspundere a acestora ar fi condus la achitarea părții interesate în ceea ce privește circumstanța agravantă prevăzută la art. 88 alin. 1) lit. c) și d), pe temeiul existenței unor îndoieli. Guvernul arată că, dimpotrivă, curtea de apel din Dodecanez, în complet format din trei judecători, a concluzionat că neglijența reclamantului menționat în anexă cu numărul 11 era singura cauză a deceselor survenite în speță, susținând astfel decizia de încetare a procedurii împotriva membrilor gărzii de coastă.

143. Guvernul consideră că cadrul juridic european și național privind atât sancționarea unei încălcări a dreptului la viață, cât și acțiunile membrilor gărzii de coastă în timpul operațiunilor de control la frontierele maritime îndeplinesc toate condițiile de la art. 2 din Convenție. Indică în special faptul că sunt garantate supremația respectării dreptului la viață și excluderea membrilor gărzii de coastă în caz de condamnare. Potrivit Guvernului, rămâne să se stabilească dacă dispozițiile relevante au fost aplicate în mod corect în speță.

144. Guvernul indică în această privință că prezenta cauză diferă în mod substanțial de cauzele deja soluționate de Curte, întrucât, în opinia sa, nu este vorba despre o operațiune de salvare în cursul căreia organele statului au recurs la forță, astfel cum era situația în cauzele *Tagayeva și alții împotriva Rusiei* (nr 26562/07 și alte 6 cereri, 13 aprilie 2017) și *Makaratzis împotriva Greciei* [(MC), nr. 50385/99, CEDO 2004-XI), nici de risc la adresa vieții și de decese survenite în sfera responsabilității exclusive a statului, astfel cum era situația în cauza *Nencheva și alții împotriva Bulgariei* (nr. 48609/06, 18 iunie 2013). Acesta este motivul pentru care, în opinia sa, este necesară examinarea particularităților cauzei în discuție, în special din perspectiva existenței unei legături de cauzalitate între operațiunea efectuată de autorități și punerea în pericol a reclamanților și decesul rudelor acestora.

145. În această privință, Guvernul dorește să sublinieze lipsa unei astfel de legături de cauzalitate. Consideră că aspectul decisiv în speță este acela de a stabili gradul de implicare a statului în crearea riscului la adresa vieții reclamanților și în decesul rudelor acestora, care, în opinia sa, nu a avut loc, astfel încât statul nu putea fi considerat răspunzător pentru încălcarea aspectului material al art. 2 din Convenție. Adaugă că, în orice caz, membrii gărzii de coastă au ajuns la fața locului în timp util, înainte de producerea incidentului fatal. În fapt, în opinia sa, reclamanții și rudele acestora se puseseră deja, înainte de intrarea lor pe teritoriul elen și de intervenția gărzii de coastă, în pericol. Guvernul arată că, după localizarea navei de pescuit, garda de coastă, în cooperare cu cartierul central, au luat decizii pentru a face față incidentului, și aceasta în condiții meteorologice dificile, pe timp de noapte și într-o situație de urgență, dat fiind pericolul cu care se confruntau

deja reclamanții. Rezultă, în opinia sa, că operațiunea fusese planificată și că alegațiile reclamanților potrivit cărora membrii echipajului PLS 136 ar fi săvârșit dol, le-au pus viețile în pericol și au cauzat decesul rudelor acestora nu sunt confirmate nici de concluziile instanțelor interne, nici de faptul că echipajul PLS 136 i-a salvat și i-a transportat pe reclamanți pe insula Farmakonisi. Guvernul adaugă că decizia finală a gărzii de coastă, luată în câteva minute, de a remorca nava de pescuit cu mijloacele aflate la dispoziție, și anume cabluri, fără posibilitatea de a urca pasagerii la bordul PLS 136, care nu era o navă de salvare, și faptul că nava de pescuit s-a răsturnat și a naufragiat ulterior „ridică suspiciuni rezonabile de neglijență în conceperea și executarea operațiunii”. Cu toate acestea, potrivit Guvernului, aceleași circumstanțe excepționale (urgență, condiții meteorologice, lipsa altor mijloace de salvare) puteau demonstra că metoda de executare aleasă pentru această operațiune era rezonabilă, că nu a suferit nicio întârziere și că a avut loc în limitele marjei de apreciere de care dispun statele atunci când planifică o astfel de operațiune și în funcție de mijloacele de care dispun. Guvernul indică faptul că, în realitate, este imposibil să se afirme ce s-ar fi întâmplat cu viețile reclamanților și ale rudelor acestora dacă nava gărzii de coastă nu ar fi ajuns la fața locului în timp util și dacă, în loc să efectueze remorcarea în cauză, ar fi așteptat sosirea unor mijloace de salvare care ar fi permis fie o remorcare mai sigură a navei de pescuit, fie transferul pasagerilor la bordul unei alte nave.

146. Guvernul consideră că, având în vedere naufragiile zilnice din Marea Mediterană, salvarea în deplină siguranță a tuturor pasagerilor de pe nava de pescuit reprezenta o prioritate, dar și un caz incert. De asemenea, consideră că nu se poate concluziona că autoritățile competente au dat dovadă de neglijență în executarea operațiunii. Dimpotrivă, consideră că persoanele care i-au urcat pe pasagerii navei de pescuit la bordul unei ambarcațiuni inadecvate pentru navigație, în condiții meteorologice precum cele din speță și fără mijloace de salvare sunt cele care i-au expus unui risc la adresa vieților acestora.

147. În sfârșit, Guvernul consideră că nu este posibil să se concluzioneze, dincolo de orice îndoială rezonabilă, că statul, prin acte sau omisiuni și dincolo de o eroare de judecată sau de imprudență, a avut o implicare decisivă și o responsabilitate în ceea ce privește pericolul la adresa vieților reclamanților și decesul rudelor acestora.

b) Motivarea Curții

148. Curtea subliniază că întrebarea esențială în prezenta cauză este dacă autoritățile au acționat, în acest context special, într-un mod care a urmărit să asigure protecția vieților reclamanților și ale rudelor acestora și să plaseze în centrul preocupărilor lor viețile persoanelor în cauză în mod suficient și adecvat.

i. Principii generale

149. Curtea reamintește că prima teză a art. 2 § 1 din Convenție obligă statul nu numai să nu provoace cu intenție și în mod ilegal moartea unei persoane, ci și să ia măsurile necesare pentru a proteja viața persoanelor aflate sub jurisdicția sa [*L.C.B. împotriva Regatului Unit*, 9 iunie 1998, pct. 36, *Culegere* 1998-III, *Osman împotriva Regatului Unit*, 28 octombrie 1998, pct. 115, *Culegere* 1998-VIII, și *Centrul de Resurse Juridice în numele lui Valentin Câmpeanu împotriva României* (MC) nr. 47848/08, pct. 130, CEDO 2014].

150. Cu toate acestea, obligația de a lua măsurile necesare pentru a proteja viața trebuie interpretată în sensul că nu impune autorităților o sarcină insuportabilă sau excesivă, întrucât orice amenințare prezumată la adresa vieții nu obligă autoritățile, în temeiul Convenției, să ia măsuri concrete pentru a preveni realizarea acesteia [*Kurt împotriva Austriei* (MC), nr. 62903/15, pct. 158-160, 15 iunie 2021]. Pentru a se putea concluziona în sensul existenței unei obligații pozitive în această privință, trebuie să se stabilească faptul că autoritățile știau sau ar fi trebuit să știe pe moment că viața unei anumite persoane era amenințată în mod real și imediat și că nu au luat, în cadrul puterilor lor, măsurile care, dintr-un punct de vedere rezonabil, puteau fi considerate ca fiind de natură să atenueze acest risc (*Amaç și Okkan împotriva Turciei*, nr. 54179/00 și 54176/00, pct. 46, 20 noiembrie 2007; a se vedea, de asemenea, *mutatis mutandis*, *Osman*, citată anterior, pct. 116 și 121, și, *mutatis mutandis*, *Paul și Audrey Edwards*, citată anterior, pct. 55). Concluzia cu privire la acest aspect depinde de examinarea ansamblului circumstanțelor specifice fiecărei cauze (*Opuz împotriva Turciei*, nr. 33401/02, pct. 130, CEDO 2009).

151. Curtea a reținut astfel că statul avea o obligație pozitivă de a adopta și de a respecta reglementări pentru protecția cetățenilor în domeniul sănătății publice [*Calvelli și Ciglio împotriva Italiei* (MC), nr. 32967/96, pct. 49, CEDO 2002-I, și *Vo împotriva Franței* (MC), nr. 53924/00, pct. 89, CEDO 2004-VIII] sau al activităților periculoase [*Öneryildiz împotriva Turciei* (MC), nr. 48939/99, pct. 89-90, 30 noiembrie 2004] ori al riscului. De asemenea, a trebuit să soluționeze cauze în care era în discuție respectarea de către autoritățile naționale a unei reglementări care impune norme de securitate [*Öneryildiz*, citată anterior, *Bône împotriva Franței* (dec.), nr. 69869/01, 1 martie 2005, care privea securitatea la bordul unui tren, și *Pereira Henriques împotriva Luxemburgului*, nr. 60255/00, 9 mai 2006, care privea măsuri de securitate pe un șantier de construcții].

152. În lumina importanței pe care o are art. 2 din Convenție în orice societate democratică, Curtea trebuie să examineze cu mare atenție alegațiile privind încălcarea acestei dispoziții, ținând seama nu numai de actele agenților statului, ci și de ansamblul circumstanțelor în care au avut loc, în special de pregătirea lor și de controlul exercitat asupra acestora (a se vedea, *mutatis mutandis*, *McCann și alții împotriva Regatului Unit*, 27 septembrie

1995, pct. 150, seria A nr. 324, și *Makaratzis*, citată anterior, pct. 59). Recunoscând importanța art. 2 într-o societate democratică, Curtea trebuie să își formeze o opinie examinând extrem de atent cazurile în care este provocată moartea, în special atunci când se recurge în mod deliberat la forță letală, și să ia în considerare nu numai actele agenților statului care au recurs la forță, ci și ansamblul circumstanțelor cauzei, inclusiv pregătirea și controlul actelor în cauză (*McCann și alții*, citată anterior, pct. 150).

153. Aceasta reamintește jurisprudența sa potrivit căreia, pentru stabilirea faptelor invocate, se folosește de criteriul probei „dincolo de orice îndoială rezonabilă”, astfel de probe putând totuși să rezulte dintr-o serie de indicii sau din prezumții irefragabile, suficient de grave, precise și concordante [*Labita împotriva Italiei* (MC), nr. 26772/95, pct. 121, CEDO 2000-IV].

ii. *Aplicarea în speță a principiilor sus-menționate*

154. Curtea reamintește de la bun început că procurorul de pe lângă tribunalul maritim din Pireu a clasat cauza în ceea ce privește infracțiunile de punere în pericol, provocare a naufragiului și de vătămare corporală pretins săvârșite de membrii gărzii de coastă (supra, pct. 69-71).

155. Având în vedere constatările sale privind aspectul procedural al art. 2 din Convenție, Curtea consideră că, în speță, nu există suficiente elemente care să permită stabilirea unora dintre faptele din cauză dincolo de orice îndoială rezonabilă. În special, nu se poate pronunța cu privire la o serie de detalii concrete ale operațiunii care a avut loc la 20 ianuarie 2014, nici cu privire la întrebarea dacă reclamanții au făcut obiectul unei tentative de returnare către coasta turcă. Cu toate acestea, în această privință, dorește să sublinieze că această imposibilitate provine în mare parte din absența unei anchete aprofundate și eficiente a autorităților naționale (*B.S. împotriva Spaniei*, nr. 47159/08, pct. 55, 24 iulie 2012, *Lopata împotriva Rusiei*, nr. 72250/01, pct. 125, 13 iulie 2010, și *Gharibashvili împotriva Georgiei*, nr. 11830/03, pct. 57, 29 iulie 2008).

156. Cu toate acestea, observă că unele dintre faptele din jurul evenimentelor din 20 ianuarie 2014 nu sunt contestate de părți sau rezultă în mod incontestabil din probele din dosar și din hotărârile instanțelor naționale. Prin urmare, va examina prezentul capăt de cerere întemeiat pe art. 2 din Convenție pe baza acestor fapte.

157. Curtea subliniază că, în mod cert, nu poate exista așteptarea ca agenții statului, în acest caz membrii gărzii de coastă, să salveze cu succes fiecare persoană aflată în pericol pe mare, cu atât mai mult cu cât obligația în acest caz este de mijloace, nu de rezultat. În consecință, Curtea consideră că, odată ajunsă la fața locului, garda de coastă a avut cu siguranță la dispoziție o serie de opțiuni în ceea ce privește acțiunile care trebuiau întreprinse. Totuși, aceste acțiuni trebuie examinate în contextul specific al operațiunii în cauză.

158. În fapt, Curtea observă că este adevărat că comandantul și echipajul unei nave a statului implicate în salvarea persoanelor pe mare trebuie adesea să ia decizii dificile și rapide în contextul unei astfel de operațiuni și că, în general, aceste decizii țin de puterea discreționară a comandantului. Or, în același timp, trebuie să se demonstreze că aceste decizii au fost inspirate de efortul primordial de a garanta dreptul la viață al persoanelor aflate în pericol.

159. În această privință, Curtea observă, în primul rând, că, la sosirea PLS 136 la fața locului, echipajul a luat cunoștință de condițiile exacte în care se afla nava de pescuit, inclusiv starea acesteia, precum și de faptul că pe această navă se aflau femei și copii. În fapt, potrivit Guvernului, tocmai din cauza stării navei de pescuit, care era prost întreținută și improprie navigației, precum și din cauza numărului de pasageri care depășeau limita maximă permisă și a condițiilor meteorologice nefavorabile existente la fața locului, K.G. i-a ordonat lui N.B. „să remorcheze nava de pescuit pentru a o duce în siguranță pe insula Farmakonisi”.

160. În plus, Curtea observă că, după sosirea la fața locului a navei PLS 136 și atunci când autoritățile au constatat că persoanele în cauză trebuiau puse în siguranță, nu există nicio explicație privind modul în care acestea intenționau să aducă persoanele în cauză în siguranță cu o navă, PLS 136, care era o vedetă rapidă și nu dispunea de echipamentele necesare pentru salvare. Curtea observă, de asemenea, că garda de coastă nu a luat în considerare în niciun moment posibilitatea de a solicita asistență suplimentară sau că autoritățile competente nu au fost informate să trimită la fața locului o navă adaptată unei operațiuni de salvare. Aceasta observă că, potrivit alegațiilor reclamanților, nu au fost distribuite în prealabil veste de salvare pasagerilor navei de pescuit, întrucât nu existau veste de salvare pe PLS 136.

161. Curtea observă că prima fază a remorcării a fost întreruptă de desprinderea punctului de ancorare situat la nivelul proei navei. Chiar presupunând că răsturnarea navei de pescuit s-a produs, astfel cum susține Guvernul, din cauza panicii pasagerilor săi și a mișcărilor bruște ale acestora, Curtea nu poate decât să constate că această panică era previzibilă, având în vedere condițiile care prevalau la fața locului. Cu toate acestea, membrii gărzii de coastă au făcut o a doua încercare de remorcare. Guvernul nu explică motivul pentru care au insistat asupra unei a doua remorcări, în pofida faptului că panica fusese constatată de prima dată.

162. Acest aspect al cauzei este strâns legat de următoarea constatare: centrul de coordonare și căutare nu a fost informat despre incidentul în cauză decât la orele 2.13, când nava de pescuit se scufundase deja pe jumătate. La orele 2.16, nava de pescuit era în întregime scufundată, iar unele dintre rudele reclamanților erau blocate în cabină. Curtea subliniază, în această privință, importanța primordială a factorului timp într-o astfel de situație: fiecare minut trecut contează și poate avea un impact crucial asupra salvării victimelor, având în vedere că înecul se produce în câteva minute. Desigur, nu este de competența Curții să facă presupuneri asupra faptului dacă viețile victimelor

ar fi fost salvate în cazul în care centrul național de coordonare și căutare ar fi fost contactat mai devreme.

163. Curtea observă, de asemenea, că mesajul de avertizare „Mayday Relay”, pentru ca navele care navigau în apropiere să se grăbească să ajungă la fața locului, nu a fost transmis decât la orele 2.25, respectiv la 12 minute după ce centrul de coordonare a fost informat, cu întârziere, despre naufragiu de către garda de coastă. În plus, mobilizarea și sosirea mijloacelor de salvare disponibile a avut din nou loc cu o nouă întârziere considerabilă: elicopterul solicitat de centrul național de coordonare și căutare la orele 2.29 a sosit la fața locului abia la orele 3.52; punerea la dispoziție a unei nave a marinei militare a fost solicitată de centrul național de coordonare și căutare abia la orele 2.45, iar prima navă a gărzii de coastă, PLS 616, nu a sosit la fața locului decât abia la orele 3.32.

164. În mod evident, Curtea nu ignoră faptul că, astfel cum susține Guvernul, în perioada în care reclamanții și rudele lor au încercat să ajungă pe teritoriul elen, numărul de refugiați sosiți pe mare era în creștere. Acesta reamintește în acest sens că, având în vedere dificultatea misiunii autorităților maritime într-un astfel de context, caracterul imprevizibil al comportamentului uman și inevitabilitatea alegerilor operaționale în materie de priorități și resurse, domeniul de aplicare al obligației pozitive care revine autorităților interne ar trebui interpretat astfel încât să nu le impună o sarcină insuportabilă [a se vedea, *mutatis mutandis*, *Nicolae Virgiliu Tănase împotriva României* (MC), nr. 41720/13, pct. 136, 25 iunie 2019, și *Choreftakis și Choreftaki împotriva Greciei*, nr. 46846/08, pct. 46, 17 ianuarie 2012]. Acestea fiind spuse, observă că Guvernul nu furnizează nicio explicație cu privire la omisiunile și întârzierile concrete din prezenta cauză. Guvernul nu susține, cu titlu de exemplu, că în ziua naufragiului nu erau disponibile mijloace de salvare mai adecvate din cauza unui aflus considerabil de refugiați care ar fi necesitat angajarea acestor mijloace de salvare în altă parte.

165. Curtea ia act de argumentul Guvernului potrivit căruia viețile pasagerilor de pe nava de pescuit erau deja puse în pericol înainte ca aceasta să intre pe teritoriul elen și ca garda de coastă să intervină din cauza condițiilor în care se afla nava, a numărului de pasageri pe care aceasta îi transporta și a inexistenței unor mijloace de salvare la bordul acesteia. În această privință, Curtea reamintește că a subliniat în repetate rânduri că art. 2 din Convenție nu poate fi interpretat ca garantând oricărei persoane un nivel absolut de siguranță în toate activitățile vieții care implică un risc de atingere adusă dreptului la viață, în special atunci când persoana în cauză este responsabilă într-o anumită măsură de accidentul care a expus-o unui pericol nejustificat [*Molie împotriva României* (dec.), nr. 13754/02, pct. 44, 1 septembrie 2009, *Koseva împotriva Bulgariei* (dec.), nr. 6414/02, 22 iunie 2010, *Gökdemir împotriva Turciei* (dec.), nr. 66309/09, pct. 17, 19 mai 2015, și *Çakmak împotriva Turciei* (dec.), nr. 34872/09, 21 noiembrie 2017].

Curtea observă că, în speță, se ridică întrebări serioase cu privire la modul în care a fost efectuată și organizată operațiunea (*Makaratzis*, citată anterior, pct. 56-72).

166. Curtea consideră, după ce a analizat cu atenție toate elementele de mai sus, că autoritățile elene nu au făcut tot ceea ce se putea aștepta în mod rezonabil din partea lor pentru a le asigura reclamanților și rudelor acestora nivelul de protecție impus de art. 2 din Convenție.

167. În consecință, Curtea concluzionează că a fost încălcat art. 2 din Convenție în privința tuturor reclamanților.

II. CU PRIVIRE LA PRETINSA ÎNCĂLCARE A ART. 3 DIN CONVENȚIE

168. Invocând art. 3 din Convenție, reclamanții se plâng că au fost supuși unor tratamente inumane și/sau degradante în urma transferului lor de către garda de coastă pe insula Farmakonisi. Acest articol este formulat după cum urmează:

„Nimeni nu poate fi supus torturii și nici pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante.”

A. Cu privire la admisibilitate

169. Guvernul susține că reclamantul menționat în anexă cu numărul 11 nu a epuizat căile de atac interne, întrucât nu a solicitat să se constituie ca parte civilă în fața instanțelor interne. În ceea ce privește reclamanții menționați în anexă cu numerele 1, 2, 8, 9, 10, 11, 12, 13 și 15, Guvernul indică faptul că din dosar nu reiese că aceștia au solicitat să se constituie ca părți civile în fața tribunalului militar. Adaugă că reclamanții nu au contestat pretensele discrepante din declarațiile lor cu privire la tratamentul de care au beneficiat după sosirea lor pe insula Farmakonisi.

1. Cu privire la reclamantul menționat în anexă cu numărul 11

170. În ceea ce îl privește pe reclamantul menționat în anexă cu numărul 11, Curtea observă că nu este necesar să se pronunțe cu privire la excepția de neepuizare a căilor de atac interne invocată de Guvern, întrucât consideră că capătul de cerere întemeiat pe art. 3 este inadmisibil în speță pentru motivele următoare.

171. Curtea reamintește că termenul de șase luni prevăzut la art. 35 § 1 urmărește să asigure securitatea juridică, garantând că acele cauze care ridică probleme în temeiul Convenției pot fi examinate într-un termen rezonabil și că deciziile anterioare nu sunt puse sub semnul întrebării pe o perioadă nedefinită de timp. Această regulă marchează limita temporală a controlului exercitat de organele Convenției și indică atât persoanelor de drept privat, cât și autorităților termenul dincolo de care acest control nu mai poate fi exercitat

[a se vedea, printre altele, *Walker împotriva Regatului Unit* (dec.), nr. 34979/97, CEDO 2000-I].

172. Ca regulă generală, termenul de șase luni începe să curgă de la data deciziei definitive pronunțate în cadrul procesului de epuizare a căilor de atac interne. Cu toate acestea, în cazul în care rezultă de la bun început că reclamantul nu dispune de o cale de atac efectivă, termenul de șase luni începe să curgă de la data actelor sau a măsurilor denunțate sau de la data la care persoana în cauză a luat cunoștință de acestea ori a resimțit efectele sau prejudiciul produs de acestea [*Dennis și alții împotriva Regatului Unit* (dec.), nr. 76573/01, 2 iulie 2002]. În plus, art. 35 § 1 nu poate fi interpretat într-un mod care ar impune ca un reclamant să sesizeze Curtea cu privire la capătul său de cerere înainte ca situația referitoare la chestiunea în discuție să fi făcut obiectul unei decizii definitive la nivel intern. În consecință, atunci când un reclamant utilizează o cale de atac aparent disponibilă și nu ia cunoștință decât ulterior de existența unor circumstanțe care o fac să nu aibă un caracter efectiv, ar putea fi oportun să se ia în considerare ca punct de plecare al perioadei de șase luni data la care reclamantul a luat sau ar fi trebuit să ia cunoștință pentru prima dată de această situație [*Edwards împotriva Regatului Unit* (dec.), nr. 46477/99, 7 iunie 2001].

173. Prin urmare, se așteaptă ca reclamanții să ia măsuri pentru a se ține la curent cu evoluția anchetei sau cu stagnarea acesteia și să își introducă cererile cu celeritatea dorită atunci când știu, sau ar trebui să știe, că nu se desfășoară o anchetă penală efectivă [*Bulut și Yavuz împotriva Turciei* (dec.), nr. 73065/01, 28 mai 2002, și *Bayram și Yıldırım împotriva Turciei* (dec.), nr. 38587/97, CEDO 2002-III].

174. Curtea reamintește, de asemenea, că nimic nu o împiedică să examineze din oficiu problema respectării termenului de șase luni, care ține de competența sa [*Sabri Güneş împotriva Turciei* (MC), nr. 27396/06, pct. 29, 29 iunie 2012].

175. În speță, Curtea observă că nu a fost depusă nicio plângere privind preținse rele tratamente de către reclamantul menționat în anexă cu numărul 11. Observă că toți reclamanții pun sub semnul întrebării imparțialitatea tribunalului militar și consideră că procurorul nu a efectuat o examinare aprofundată a alegațiilor lor (supra, pct. 110). Or, nimic nu explică de ce reclamantul menționat în anexă cu numărul 11 nu a sesizat Curtea în termen de șase luni după evenimentele în cauză.

176. Având în vedere faptul că cererea a fost introdusă la 21 ianuarie 2015, Curtea consideră că trebuie declarată inadmisibilă ca tardivă în ceea ce îl privește pe reclamantul menționat cu numărul 11, în temeiul art. 35 § 1 și § 4 din Convenție.

2. *Cu privire la reclamanții menționați în anexă cu numerele 10, 14 și 15*

177. Curtea observă că, potrivit alegațiilor acestora, percheziția corporală a reclamanților menționați în anexă cu numerele 10 și 14, în prezența reclamantului menționat în anexă cu numărul 15, care, la momentul faptelor, avea vârsta puțin peste un an, a avut loc într-o zonă închisă fiind efectuată de bărbați care aparțineau gărzii de coastă, fără respectul necesar, în opinia lor, în această situație.

178. Curtea constată că alegațiile reclamanților sus-menționați nu sunt fondate și rămân vagi.

179. Rezultă că această parte a cererii este vădit nefondată și trebuie declarată inadmisibilă în temeiul art. 35 § 3 și § 4 din Convenție.

3. *Cu privire la reclamanții menționați în anexă cu numerele 1-9, 12, 13 și 16*

180. Curtea observă, de asemenea, că, la 20 martie 2014, toți reclamanții, cu excepția reclamantului menționat în anexă cu numărul 11, au solicitat să se constituie părți civile în procedura în fața tribunalului maritim din Pireu, printre altele, ca urmare a „tratamentelor inumane și degradante [în sensul] art. 137 A § 3 din Codul penal și al art. 3 din Convenție [...] [la care ar fi fost] supuși de garda de coastă [...] în timpul arestării, al percheziției corporale și al detenției lor pe insula Farmakonisi [...]” (supra, pct. 82). Rezultă că excepția Guvernului trebuie respinsă în ceea ce îi privește pe aceștia.

181. Constatând că acest capăt de cerere nu este în mod vădit nefondat în sensul art. 35 § 3 lit. a) din Convenție și că nu prezintă niciun alt motiv de inadmisibilitate în ceea ce îi privește pe reclamanții sus-menționați, Curtea îl declară admisibil.

B. Cu privire la fond

1. Argumentele părților

a) Reclamanții

182. Reclamanții susțin că tratamentele la care ar fi fost supuși după sosirea lor pe insula Farmakonisi constituie tratamente inumane și degradante. Aceștia susțin că, odată cu sosirea lor pe insula Farmakonisi, au fost privați de libertate și că arestarea și detenția lor au fost înregistrate. Aceștia indică faptul că autoritățile nu contestă faptul că au făcut obiectul unei percheziții corporale amănunțite. Reclamanții invită Curtea să ia în considerare faptul că erau refugiați aflați într-o situație de vulnerabilitate, supraviețuitori ai unui naufragiu, că unii dintre ei își pierduseră rudele și se aflau într-o stare de durere, suferință și șoc. Ei consideră că, având în vedere aceste condiții, percheziția corporală amănunțită la care au fost supuși a constituit o lipsă de respect față de doliul și de durerea de a-i fi pierdut pe cei

dragi, o insultă la adresa personalității și demnității lor și le-a agravat sentimentul de durere și suferință. Ei adaugă că Guvernul nu prezintă niciun argument privind necesitatea acestei percheziții și că normele internaționale impun ca supraviețuitorii unui naufragiu să fie tratați cu respect.

b) Guvernul

183. Guvernul susține că reclamanții nu au fost plasați în detenție și nu au fost supuși violenței sau altor rele tratamente. Acesta indică faptul că există o discrepanță între declarațiile reclamanților cu privire la pretensele rele tratamente, întrucât opt dintre aceștia au declarat că membrii echipajului PLS 136 nu i-au supus la rele tratamente, în timp ce cinci dintre aceștia au susținut că membrii gărzii de coastă i-au lovit pe unii dintre pasageri în timpul transferului lor către insula Farmakonisi, iar unul dintre reclamanți a susținut că un membru al gărzii de coastă l-a lovit. În ceea ce privește tratamentele aplicate reclamanților după sosirea lor pe insula Farmakonisi, Guvernul susține că opt dintre reclamanți au declarat că soldații îi loviseră cu picioarele în drum spre postul militar al insulei Farmakonisi, că unul dintre reclamanți a afirmat că un soldat l-a lovit cu piciorul și că un alt reclamant a susținut că a fost pălmuit. Guvernul adaugă că unii dintre reclamanți și-au schimbat ulterior declarațiile: un reclamant a declarat în fața tribunalului militar că soldații nu i-au lovit cu picioarele, ci i-au insultat, iar un alt reclamant a declarat în fața aceluiași tribunal că nu știa dacă cineva a fost lovit. În ceea ce privește percheziția corporală, Guvernul indică faptul că reclamanții „nu o evaluează în mod specific”. Indică, de asemenea, că alegațiile de rele tratamente au făcut obiectul a două proceduri în fața tribunalului maritim și a tribunalului militar și că acestea nu au condus la începerea urmăririi penale. În sfârșit, Guvernul susține că reclamanții nu prezentau urme aparente ale unor rele tratamente, astfel încât alegațiile persoanelor în cauză nu puteau fi confirmate printr-un examen medico-legal. Rezultă, în opinia Guvernului, că nu se poate concluziona dincolo de orice îndoială rezonabilă că reclamanții au fost supuși unor rele tratamente.

2. *Motivarea Curții*

a) Observații preliminare

184. Curtea ia act de la bun început de faptul că reclamanții se plâng numai în ceea ce privește percheziția corporală efectuată după sosirea lor pe insula Farmakonisi. Prin urmare, își va limita examinarea la întrebarea dacă modul în care a fost efectuată această percheziție a constituit tratamente inumane și degradante contrare art. 3 din Convenție.

b) Principii generale

185. Curtea reafirmă de la bun început că art. 3 din Convenție consacră una dintre valorile fundamentale cele mai importante ale societăților

democratice. Acesta interzice în termeni absoluți tortura și tratamentele sau pedepsele inumane sau degradante, indiferent de faptele victimei, chiar și în cele mai dificile circumstanțe, cum ar fi lupta împotriva terorismului și a crimei organizate.

186. Pentru a intra sub incidența art. 3 din Convenție, relele tratamente trebuie să atingă un prag minim de gravitate. Aprecierea acestui minim este prin esența sa relativă: depinde de datele în ansamblu ale cauzei, în special de durata tratamentului și de efectele sale fizice sau mentale, precum și, în unele cazuri, de sex, vârstă, starea de sănătate a victimei etc. Curtea a constatat astfel că un tratament a fost „inuman” în special atunci când a fost aplicat cu premeditare pe o perioadă de câteva ore și a provocat fie vătămări corporale, fie suferințe fizice sau psihice grave; de asemenea, a considerat că tratamentul a fost „degradant” întrucât a fost de natură să însufle victimelor sentimente de teamă, angoasă și inferioritate, astfel încât să le umilească și să le înjosească. Pentru ca o pedeapsă sau un tratament să fie calificat(ă) drept „inuman(ă)” sau „degradant(ă)”, suferința sau umilirea trebuie, în orice caz, să le depășească pe cele care implică în mod inevitabil o anumită formă de tratament legitim sau de pedeapsă legitimă [*Bouyid împotriva Belgiei* (MC), nr. 23380/09, pct. 86-87, CEDO 2015].

187. Măsurile privative de libertate sunt în mod inevitabil însoțite de suferință și umilință. Deși este vorba despre o situație inevitabilă care, ca atare și în sine, nu implică o încălcare a art. 3 din Convenție, această dispoziție impune totuși statului să se asigure că fiecare persoană este deținută în condiții compatibile cu respectarea demnității umane, că modurile de executare a măsurii detenției nu supun persoana în cauză unei suferințe sau unei încercări de o intensitate care depășește nivelul inevitabil de suferință inerent unei astfel de măsuri și că, ținând seama de cerințele practice ale privării de libertate, sănătatea și confortul persoanei sunt asigurate în mod corespunzător; în plus, măsurile luate în cadrul detenției trebuie să fie necesare pentru atingerea scopului legitim urmărit [*Ramirez Sanchez împotriva Franței* (MC), nr. 59450/00, pct. 119, CEDO 2006-IX].

188. Condițiile generale de detenție – dintre care fac parte modalitățile prin care se efectuează perchezițiile impuse deținutului – pot fi considerate un tratament contrar art. 3 din Convenție, la fel ca o percheziție fizică izolată [*idem*, pct. 36, *Valašinas împotriva Lituaniei*, nr. 44558/98, CEDO 2001-VIII, *Iwańczuk împotriva Poloniei*, nr. 25196/94, 15 noiembrie 2001, *Yankov împotriva Bulgariei*, nr. 39084/97, pct. 110, CEDO 2003-XII (extrase), și *Lyalyakin împotriva Rusiei*, nr. 31305/09, pct. 75, 12 martie 2015].

189. Astfel, atunci când, precum în speță, o persoană susține că a fost supusă unui tratament inuman sau degradant ca urmare a perchezițiilor la care a fost supusă în detenție, Curtea poate fi nevoită să examineze modul în care au fost efectuate aceste percheziții în raport cu regimul privării de libertate în care se înscriu, pentru a ține seama de efectele cumulative ale condițiilor de

detenție la care a fost supusă persoana în cauză (*Van der Ven împotriva Țărilor de Jos*, nr. 50901/99, pct. 49 et 62-63, CEDO 2003-II).

190. În ceea ce privește, în special, percheziția corporală a deținuților, nu are nicio dificultate în a concepe că o persoană care este obligată să se supună unui astfel de tratament poate simți că intimitatea și demnitatea sa sunt astfel încălcate, în special atunci când acest lucru implică dezbrăcarea în fața altora, și cu atât mai mult atunci când trebuie să adopte posturi degradante (*Frérot împotriva Franței*, nr. 70204/01, 12 iunie 2007).

191. Perchezițiile corporale complete sistematice, care nu sunt justificate și care nu sunt dictate de cerințe imperative de securitate, pot crea deținuților sentimentul de a fi victime ale unor măsuri arbitrare. Sentimentul de arbitrar, de inferioritate și de angoasă cu care sunt adesea asociate acestea, precum și cel al încălcării profunde a demnității cauzată de obligația de a se dezbrăca în fața unei alte persoane și de a fi supus unei inspecții vizuale a regiunii anale pot caracteriza un grad de umilință care îl depășește pe cel care, tolerabil întrucât este ineluctabil, îl implică în mod inevitabil percheziția corporală a deținuților (*idem*, pct. 47, și *Khider împotriva Franței*, nr. 39364/05, pct. 127, 9 iulie 2009).

192. Cu toate acestea, un astfel de tratament nu este, în sine, lipsit de legitimitate: perchezițiile corporale, chiar și complete, se pot dovedi uneori necesare pentru a asigura siguranța într-un penitenciar – inclusiv cea a deținutului însuși –, pentru apărarea ordinii sau prevenirea infracțiunilor [*Francesco Schiavone împotriva Italiei* (dec.), nr. 65039/01, 13 noiembrie 2007, și *Ciupercescu împotriva României*, nr. 35555/03, pct. 116, 15 iunie 2010). Nu este mai puțin adevărat că perchezițiile corporale trebuie, pe lângă faptul că sunt „necesare” pentru atingerea unuia dintre aceste scopuri, să fie efectuate în conformitate cu „proceduri adecvate”, astfel încât gradul de suferință sau de umilire suferit de deținuți să nu depășească pragul pe care îl implică în mod inevitabil această formă de tratament legitim. În caz contrar, acestea încalcă art. 3 din Convenție. De asemenea, este clar că, cu cât este mai importantă intruziunea în viața privată a deținutului supus unei percheziții corporale amănunțite (în special în cazul în care astfel de modalități includ obligația de a se îmbrăca în fața altora și, în plus, în cazul în care persoana în cauză trebuie să adopte posturi degradante), cu atât este mai mare vigilența care se impune (*Frérot*, citată anterior, pct. 38).

c) Aplicarea în speță

193. Curtea ia act de la bun început de faptul că, astfel cum rezultă din dosar, la sosirea lor pe insula Farmakonisi, reclamanții menționați în anexă cu numerele 1-9, 12, 13 și 16 nu erau liberi să circule. Chiar dacă nu erau ținuti în custodie, se aflau sub controlul autorităților și, prin urmare, trebuiau să urmeze instrucțiunile forțelor de ordine. Curtea observă că faptele în cauză nu sunt contestate de părți. Guvernul nu indică decât faptul că reclamanții nu evaluează în mod specific această percheziție. În plus, Curtea ia act de faptul

că procurorul de pe lângă tribunalul maritim nu pare să fi examinat acest aspect al faptelor, deși reclamanții l-au denunțat în cererile lor de constituire ca părți civile. Rămâne de clarificat dacă modalitățile de efectuare a acestei percheziții îndeplinesc cerințele prevăzute la art. 3 din Convenție, ținând seama în special de contextul în care se înscrie.

194. Curtea observă că percheziția a avut loc după cum urmează: supraviețuitorii naufragiului (cu excepția reclamanților menționați în anexă cu numerele 10, 14 și 15) au fost aduși pe un teren de baschet în aer liber, au primit ordinul să se dezbrace și au fost supuși unei percheziții corporale în fața celorlalți supraviețuitori și a unui grup de militari. Li s-a cerut să se aplece în față și să se rotească.

195. Curtea arată că Guvernul nu explică de ce percheziția corporală amănușită era necesară pentru a asigura securitatea. Nu declară nici că ar fi existat alte considerente de ordine publică care să impună această percheziție. În fapt, reclamanții nu au fost nici arestați în contextul unei proceduri penale inițiate împotriva lor, nici acuzați de săvârșirea unei infracțiuni. Guvernul nu afirmă nici că existau suspiciuni că reclamanții ar fi fost înarmați sau că ar fi reprezentat un risc pentru securitatea forțelor de ordine. În fapt, după cum admit Guvernul și instanțele interne, la sosirea lor pe insula Farmakonisi, reclamanții erau mai degrabă epuizați, șocați de evenimentele survenite și preocupați de soarta rudelor lor.

196. În ceea ce privește condițiile în care a avut loc percheziția, Curtea observă că reclamanții au fost obligați să se dezbrace în același timp și în același loc, în fața a cel puțin treisprezece persoane. Curtea nu pierde din vedere faptul că reclamanții se aflau într-o situație de vulnerabilitate extremă: tocmai supraviețuiseră unui naufragiu, iar unii dintre ei își pierduseră rudele. Fără îndoială, se aflau într-o situație de stres extrem și resimțeau deja sentimente de durere și de suferință intensă.

197. Având în vedere toate cele de mai sus, nu se poate afirma, în acest context, că perchezițiile corporale la care au fost supuși reclamanții susmenționați, efectuate în astfel de condiții, se întemeiaseră în mod corespunzător pe o necesitate imperioasă de securitate, de apărare a ordinii sau de prevenire a infracțiunilor. În opinia Curții, această percheziție ar fi putut da reclamanților un sentiment de arbitrar, de inferioritate și de angoasă, care caracterizează un grad de umilință care depășește pe cel - tolerabil întrucât este inevitabil - pe care o percheziție corporală îl implică în mod inevitabil (*Frérot*, citată anterior, pct. 47).

198. Curtea deduce de aici că perchezițiile la care au fost supuși în aceste circumstanțe reclamanții menționați în anexă cu numerele 1-9, 12, 13 și 16 constituie tratamente degradante în sensul art. 3 din Convenție. Prin urmare, această dispoziție a fost încălcată în ceea ce îi privește.

III. CU PRIVIRE LA APLICAREA ART. 41 DIN CONVENȚIE

199. Art. 41 din Convenție prevede:

„Dacă Curtea declară că a avut loc o încălcare a Convenției sau a protocoalelor sale și dacă dreptul intern al înaltei părți contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o reparație echitabilă.”

A. Prejudiciu

200. În ceea ce privește prejudiciul moral pe care afirmă că l-au suferit, reclamanții solicită următoarele sume: 300 000 EUR pentru reclamantul menționat în anexă cu numărul 1, 200 000 EUR pentru fiecare dintre reclamanții menționați în anexă cu numerele 2, 4, 5 și 7 și 15 000 EUR pentru fiecare dintre ceilalți reclamanți. Aceștia solicită ca sumele care le sunt acordate să fie plătite direct în contul reprezentanților lor.

201. Guvernul consideră că sumele solicitate sunt excesive și nejustificate, date fiind, pe de o parte, circumstanțele excepționale ale cauzei și, pe de altă parte, situația financiară actuală a Greciei. Acesta este de părere că o constatare a încălcării ar constitui o reparație echitabilă suficientă. În plus, solicită Curții să respingă cererea reclamanților de a plăti sumele acordate în contul reprezentanților lor.

202. Curtea consideră că trebuie să se acorde cu titlu de despăgubire pentru prejudiciul moral reclamantului menționat în anexă cu numărul 1 (care și-a pierdut soția și patru copii, a se vedea supra, pct. 8) suma de 100 000 EUR, în comun reclamanților menționați în anexă cu numerele 2 (care și-a pierdut soția și trei copii) și 4 și 5 (care și-au pierdut mama, sora și doi frați) suma de 80 000 EUR, iar reclamantului menționat în anexă cu numărul 7 (care și-a pierdut soția și un copil) suma de 40 000 EUR. În ceea ce îi privește pe ceilalți reclamanți, consideră că trebuie să li se acorde fiecăruia dintre ei suma de 10 000 EUR.

B. Cheltuieli de judecată

203. Reclamanții solicită de asemenea 2 500 de euro cu titlu de cheltuieli de judecată și de cheltuieli pe care afirmă că le-au efectuat în fața Curții. Aceștia precizează că au încheiat un acord cu consilierii lor cu privire la onorarii. Solicită ca orice sumă care le-ar putea fi acordată să fie vărsată direct în contul reprezentanților lor.

204. Guvernul pune sub semnul întrebării realitatea, necesitatea și caracterul rezonabil și justificat al cheltuielilor în cauză. Adaugă că suma solicitată este excesivă, având în vedere, în special, lipsa organizării unei ședințe de judecată.

205. În speță, Curtea observă că reclamanții nu au detaliat cheltuielile a căror rambursare o solicită. Prin urmare, respinge cererea formulată cu acest titlu.

C. Dobânzi moratorii

206. Curtea consideră necesar ca rata dobânzilor moratorii să se întemeieze pe rata dobânzii facilității de împrumut marginal practică de Banca Centrală Europeană, majorată cu trei puncte procentuale.

PENTRU ACESTE MOTIVE, CURTEA, ÎN UNANIMITATE,

1. *unește cu fondul* o parte din excepțiile preliminare întemeiate pe neepuizarea căilor de atac interne și excepțiile preliminare întemeiate pe lipsa calității de victimă a reclamanților ridicate de Guvern și le respinge;
2. *declară* cererea admisibilă în ceea ce privește capătul de cerere întemeiat pe art. 2 din Convenție în privința tuturor reclamanților, precum și în ceea ce privește capătul de cerere întemeiat pe art. 3 din Convenție în privința reclamanților menționați în anexă cu numerele 1-9, 12, 13 și 16 și inadmisibilă pentru celelalte capete de cerere;
3. *hotărăște* că a fost încălcat art. 2 din Convenție sub aspectul său procedural;
4. *hotărăște* că a fost încălcat art. 2 din Convenție ca urmare a neîndeplinirii obligației pozitive întemeiate pe acest articol;
5. *hotărăște* că a fost încălcat art. 3 din Convenție prin faptul că reclamanții menționați în anexă cu numerele 1-9, 12, 13 și 16 au fost supuși unor tratamente degradante;
6. *hotărăște*
 - a) că statul pârât trebuie să plătească reclamanților, în termen de trei luni de la data la care hotărârea devine definitivă în conformitate cu art. 44 § 2 din Convenție, 100 000 EUR (o sută de mii de euro) reclamantului menționat în anexă cu numărul 1, 80 000 EUR (optzeci de mii de euro) în solidar reclamanților enumerați în anexă cu numerele 2, 4 și 5, 40 000 EUR (patruzeci de mii de euro) reclamantului menționat cu numărul 7 și 10 000 EUR (zece mii de euro) fiecăruia dintre reclamanții rămași, plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit, pentru prejudiciul moral;
 - b) că, de la expirarea termenului menționat și până la efectuarea plății, aceste sume trebuie majorate cu o dobândă simplă, la o rată egală cu

HOTĂRÂREA SAFI ȘI ALȚII ÎMPOTRIVA GRECIEI

rata dobânzii facilității de împrumut marginal practică de Banca Centrală Europeană, aplicabilă pe parcursul acestei perioade și majorată cu trei puncte procentuale;

7. *Respinge* cererea de acordare a unei reparații echitabile pentru celelalte capete de cerere.

Redactată în limba franceză, apoi comunicată în scris la 7 iulie 2022, în temeiul art. 77 § 2 și 3 din Regulament.

Renata Degener
Grefier

Marko Bošnjak
Președinte

HOTĂRÂREA SAFI ȘI ALȚII ÎMPOTRIVA GRECIEI

ANEXĂ

Nr.	Prenume NUME	Data nașterii	Cetățenie
1.	Ehsanullah SAFI	03/04/1975	afgană
2.	Fada Mohamad AHMADI	21/03/1962	afgană
3.	Mirwais AHMADI	23/07/1996	afgană
4.	Mujib Al Rahman AHMADI	06/08/1995	afgană
5.	Omar Sayam AHMADI	02/12/1997	afgană
6.	Ziarmal AHMED	01/01/1997	afgană
7.	Abdulsabor AZIZI	11/01/1985	afgană
8.	Jawid ESTANIKZAI	10/01/1998	afgană
9.	Ali FAYYAD	02/06/1979	palestiniană
10.	Zora HAZMOHAMAD	19/01/1996	afgană
11.	Kalab HSRAN	01/01/1994	siriană
12.	Barialai KADERI	15/04/1996	afgană
13.	Mohammad Rahhem KAREMZAI	01/01/1994	afgană
14.	Khaiber RAHEME	01/01/1988	afgană
15.	Yousif RAHEME	29/10/2012	afgană
16.	Mohammad SHTIWI	26/08/1996	siriană